

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัย เรื่อง การพัฒนาชุดฝึกอบรมสำหรับครูปฐมวัย เรื่อง การสร้างเสริมพฤติกรรมการอ่านของเด็กปฐมวัย คณะผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในประเด็นต่อไปนี้

1. การอ่านของเด็กปฐมวัย

- 1.1 ความหมายและความสำคัญของพฤติกรรมการอ่านของเด็กปฐมวัย
- 1.2 บทบาทครูและการจัดกิจกรรมสร้างเสริมพฤติกรรมการอ่านของเด็กปฐมวัย
- 1.3 การจัดสภาพแวดล้อมที่สร้างเสริมพฤติกรรมการอ่านของเด็กปฐมวัย
- 1.4 การประเมินพฤติกรรมการอ่านของเด็กปฐมวัย
- 1.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการอ่านของเด็กปฐมวัย

2. ชุดฝึกอบรมทางไกล

- 2.1 ความหมายและความสำคัญของชุดฝึกอบรมทางไกล
- 2.2 องค์ประกอบของชุดฝึกอบรมทางไกล
- 2.3 ขั้นตอนการผลิตชุดฝึกอบรมทางไกล
- 2.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับชุดฝึกอบรมทางไกล

เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการอ่านของเด็กปฐมวัย

1. ความหมายและความสำคัญของพฤติกรรมการอ่านของเด็กปฐมวัย

1.1 ความหมาย องค์ประกอบของการอ่านของเด็กปฐมวัย

ปัทมศิริ ธีรานุรักษ์ (2539) ให้ความหมายของการอ่านของเด็กปฐมวัย ว่าหมายถึง การที่ได้มีความสามารถในการรับรู้ และทำความเข้าใจความหมายของภาษาเขียนที่ปรากฏเป็นภาพ สัญลักษณ์ และ/หรือข้อความประกอบโดยมีองค์ประกอบของการอ่าน ประกอบด้วยด้วย

1.ความสนใจในการอ่าน การทำกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการอ่านด้วยความสมัครใจ เช่น อ่านหนังสือกับผู้ใหญ่ได้นานเหมาะกับวัย เปิดหนังสือดูตามลำพัง พุดคุยเกี่ยวกับภาพ สัญลักษณ์ หรือตัวหนังสือ

2.การมีความรู้เกี่ยวกับการใช้หนังสือ เช่น ถือนหนังสือได้ถูกด้านไม่กลับหัว พลิกหน้าหนังสือจากหน้าแรกไปหน้าหลัง อ่านหนังสือจากหน้าซ้ายไปหน้าขวา มองข้อความที่เริ่มต้นบนหน้ากระดาษ อ่านหนังสือโดยเริ่มกวาดตาจากซ้ายไปขวาของบรรทัดและจากบนลงล่าง ชี้อำนาจอ่าน

3. การมีความรู้เกี่ยวกับตัวหนังสือ มีความสามารถในการเรียนรู้แยกแยะความแตกต่างของตัวอักษร และความรู้เกี่ยวกับคุณลักษณะของตัวอักษร คำและประโยค เช่น ซี่คำที่เหมือนกันได้ บอกชื่อตัวอักษรได้ ถูก ซี่คำหรือตัวอักษรที่เขียนผิดได้ชี้ข้อความหรือคำที่เห็นบ่อย ๆ ได้ถูก อ่านคำหรือสัญลักษณ์ที่พบบ่อย ๆ ได้ถูก

4. การจับใจความสำคัญจากสิ่งที่อ่าน ด้วยการเล่าเรื่องที่เคยฟัง เคยอ่านด้วยตนเอง รู้ความหมายของคำและประโยคที่ฟัง บอกใจความและรายละเอียดที่สำคัญได้คาดคะเนเหตุการณ์จากการดูภาพหรือสิ่งชี้แนะในเรื่องที่เคยอ่านหรือฟัง

สุภัทรา คงเรือง (2539) กล่าวถึงความหมาย และองค์ประกอบในการอ่านของเด็กปฐมวัยว่า การอ่าน เป็นกระบวนการที่เด็กใช้ในการถอดรหัสสัญลักษณ์ และทำความเข้าใจความหมายที่ผู้เขียนต้องการถ่ายทอดผ่านสัญลักษณ์เหล่านั้น องค์ประกอบของการอ่านที่เด็กควรเรียนรู้ ได้แก่

1) ความรู้เกี่ยวกับการใช้หนังสือ ได้แก่ การรู้จักทางในการถือหนังสือ การรู้ส่วนประกอบของหนังสือ และการรู้จักทางในการอ่าน

2) ความรู้เกี่ยวกับตัวอักษร ได้แก่ การรู้ว่าการอ่านกับการเขียนสัมพันธ์กัน การรู้จักคำคุ้นตา การรู้ว่าคำคืออะไร การรู้จักตัวอักษรตัวแรก และตัวสุดท้ายของคำ และการรู้รูปร่างและทิศทางของตัวอักษร

3) ความรู้เกี่ยวกับเครื่องหมายวรรคตอน ได้แก่ การรู้ความหมายของเครื่องหมายคำพูด เครื่องหมายคำถาม และเครื่องหมายอัศเจรีย์

4) ความรู้เกี่ยวกับการใช้สิ่งชี้แนะในการคาดคะเนและตรวจสอบการคาดคะเนได้แก่ การคาดคะเนและตรวจสอบการคาดคะเนโดยอาศัยภาพ ความหมายของคำ โครงสร้างของประโยคและ/หรือพยัญชนะต้นของคำ

โคโลราโด (Colorado 2007 อ้างถึงใน ชัยวุฒิ สินธุรงศานนท์ 2555) กล่าวว่าองค์ประกอบของทักษะหรือความสามารถในการอ่านและที่จำเป็นสำหรับการอ่านระยะเริ่มต้นสำหรับเด็กปฐมวัยควรมีประกอบด้วย

- 1) การรู้จักและจดจำคำศัพท์ที่คุ้นตา
- 2) การรับรู้หน่วยพื้นฐานของเสียง และการออกเสียง
- 3) ความรู้เกี่ยวกับตัวอักษร
- 4) ความสัมพันธ์ของตัวอักษรและเสียง
- 5) ความคิดรวบยอดเกี่ยวกับหนังสือ และการใช้หนังสือ
- 6) ความเข้าใจจากการฟัง
- 7) การถอดรหัส และความเข้าใจ

กล่าวโดยสรุปว่า การอ่านของเด็กปฐมวัยหมายถึง การที่เด็กมีความสามารถในการรับรู้ ถอดรหัสสัญลักษณ์ และทำความเข้าใจความหมายของภาษาเขียน ที่ผู้เขียนต้องการถ่ายทอดผ่านสัญลักษณ์ ทั้งที่ปรากฏเป็นภาพ สัญลักษณ์ และ/หรือข้อความ

องค์ประกอบที่สำคัญในการอ่านของเด็กปฐมวัยอ่านมีการอ่านภาพ อ่านเครื่องหมาย อ่านสัญลักษณ์ อ่านเรื่องราวที่สนใจ เด็กจะมีความสนใจในการอ่าน มีความสามารถในการจับใจความสำคัญจากสิ่งที่อ่าน มีความรู้เกี่ยวกับการใช้หนังสือ มีความรู้เกี่ยวกับตัวอักษร มีความรู้เกี่ยวกับเครื่องหมายวรรคตอน และมีความรู้เกี่ยวกับการใช้สิ่งชี้แนะในการคาดคะเนและตรวจสอบการคาดคะเนโดยอาศัยภาพ ความหมายของคำ โครงสร้างของประโยค และ/หรือพยัญชนะต้นของคำ

1.2 ความหมายของพฤติกรรมการอ่านของเด็กปฐมวัย

อรุณี ทรดาล และคณะ (2552) ได้กล่าวถึงความหมายของพฤติกรรมการอ่านของเด็กปฐมวัยว่า หมายถึง การกระทำหรืออาการที่แสดงออกถึงความสนใจที่มีต่อหนังสือ แผ่นภาพ แผ่นพับ แผ่นโปสเตอร์ ตลอดจนสื่อประเภทต่าง ๆ ที่มีทั้งภาพและตัวอักษร หรือมีอย่างใดอย่างหนึ่ง การแสดงออกนั้น อาจแสดงได้ทั้งทางร่างกาย ความคิด และความรู้สึก เป็นต้น

การแสดงออกทางร่างกายแสดงโดยการใช้สายตาจ้องหรือมองไปยังหนังสือ แผ่นภาพ แผ่นโปสเตอร์ประเภทต่าง ๆ หรืออาจแสดงโดยการเข้าไปจับต้องหนังสือหรือหยิบหนังสือพร้อมทำท่าอ่านด้วยความสนใจนำหนังสือมาให้ผู้ใหญ่อ่านให้ฟังหรือพยายามเล่าเรื่องจากภาพ เป็นต้น

การแสดงออกทางความคิด หรือความรู้สึก เด็กแสดงออกโดยการออกความคิดเห็น หรือ แสดงความรู้สึกเมื่อได้ฟังเรื่องราวที่ผู้ใหญ่อ่าน/เล่าให้ฟัง หรือพูดคุยแสดงความคิดเห็นต่อภาพ หรือสัญลักษณ์จากป้ายโฆษณาประเภทต่าง ๆ เป็นต้น

1.3 ความสำคัญของพฤติกรรมการอ่านของเด็กปฐมวัย

การอ่านนับว่ามีความสำคัญอย่างมากของชีวิตมนุษย์ทั้งในปัจจุบันและในอนาคต เพราะการอ่านจะทำให้เป็นคนทันต่อเหตุการณ์ รู้จักนำสิ่งที่ได้อ่านมาพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเองได้ และสามารถนำมาใช้เป็นกระบวนการในการสร้างองค์ความรู้ ความคิด และจิตวิญญาณให้เกิดความงดงามทางสติปัญญาให้สูงขึ้น

สำหรับความสำคัญของพฤติกรรมการอ่านของเด็กปฐมวัยนั้นมีความสำคัญ ดังที่อรุณี ทรดาล และคณะ (2552) กล่าวว่ามีความสำคัญทั้งต่อตัวเด็กทั้งด้านการส่งเสริมพัฒนาการ และด้านการสร้างเสริมพฤติกรรมที่พึงประสงค์ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. ความสำคัญในด้านการส่งเสริมพัฒนาการ การส่งเสริมพฤติกรรมการอ่านสามารถส่งเสริมพัฒนาการให้เด็กได้หลายด้าน คือ ด้านร่างกาย ด้านสติปัญญา ด้านภาษา ด้านอารมณ์ และด้านสังคม ดังต่อไปนี้

1.1 ส่งเสริมพัฒนาการด้านร่างกาย การที่เด็กหยิบจับหนังสือมาอ่าน การเปิดหนังสือ การใช้นิ้วชี้ไปที่รูปภาพที่ตัวหนังสือจะช่วยพัฒนากล้ามเนื้อเล็ก และการที่เด็กกวาดสายตาจากซ้ายไปขวา จากบนลงล่างจะสามารถช่วยพัฒนากล้ามเนื้อตาของเด็ก

1.2 ส่งเสริมพัฒนาการด้านสติปัญญา หนังสือสำหรับเด็กปฐมวัยจำนวนมากมีสาระที่เป็น การให้ความรู้แก่เด็ก นอกจากนั้นก็ยังมีความที่ดึงดูดความสนใจของเด็ก ถ้าผู้เล่าสามารถสรุปเรื่องให้เข้าใจ ง่าย และนำเสนอผ่านตัวละครที่สนุกสนานก็จะช่วยทำให้เด็กเกิดการเรียนรู้ในสาระสำคัญของเรื่องนั้นได้ง่าย อีกทั้งจะส่งเสริมให้เด็กได้ใช้ความคิดได้ด้วย

1.3 ส่งเสริมพัฒนาการด้านภาษา หนังสือสำหรับเด็กปฐมวัยที่เขียนเป็นคำกลอน คำคล้องจองที่มีรูปแบบภาษาที่เน้นเสียงและจังหวะของคำ คล้ายภาษาดนตรี การเขียนที่ออกเสียงคล้ายภาษาพูดทำให้ การอ่านสนุกสนานยิ่งขึ้นหนังสือที่มีตัวละครพูดโต้ตอบกัน เมื่อเด็กได้ฟังเรื่องราวที่มีลักษณะดังกล่าวนี้ก็จะช่วยพัฒนาด้านภาษาให้เด็กได้ดี

1.4 ส่งเสริมพัฒนาการด้านอารมณ์ หนังสือสำหรับเด็กปฐมวัยที่มีตัวละครที่แสดงออกซึ่ง ความสนุกสนานมีชีวิตชีวา มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีหรือมีสมาชิกในครอบครัวที่แสดงความรักความอบอุ่น และมีรูปภาพที่สวยงาม มีสีสันที่เร้าความสนใจเด็ก หนังสือที่มีลักษณะดังกล่าวจะสามารถช่วยพัฒนาอารมณ์ของ เด็กได้ นอกจากนั้นก็ยังจะช่วยทำให้เด็กมีน้ำใจให้กับผู้อื่น มีความเมตตา และสามารถควบคุมอารมณ์ของตนเองได้

1.5 ส่งเสริมพัฒนาการด้านสังคม หนังสือสำหรับเด็กปฐมวัย ที่มีตัวละครแสดงมารยาทใน การเข้าสังคมที่ดี มีการสร้างสัมพันธ์ภาพที่ดีกับบุคคลต่าง ๆ มีการแสดงความเคารพในสิทธิของกันและกัน หนังสือที่มีลักษณะดังกล่าวจะสามารถช่วยส่งเสริมทักษะการเข้าสังคมเรียนรู้มารยาทพื้นฐานในการเข้า สังคม การอยู่ร่วมกันอย่างเคารพซึ่งกันและกัน เป็นต้น

2. ความสำคัญในด้านการสร้างเสริมพฤติกรรมที่พึงประสงค์

การส่งเสริมให้เด็กปฐมวัยมีพฤติกรรมรักการอ่านจะช่วยสร้างเสริมพฤติกรรมที่พึงประสงค์ ได้หลายด้าน เช่น

2.1 สร้างพฤติกรรมแห่งการเรียนรู้ ถ้าสามารถปลูกฝังให้เด็กเป็นผู้ที่รักการอ่านได้แล้วก็ นับว่าเป็นจุดเริ่มต้นให้เด็กเป็นผู้ค้นคว้าหาองค์ความรู้ได้ด้วยตนเองอีกทั้งจะเป็นแนวทางในการสร้าง พฤติกรรมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต

2.2 สร้างจินตนาการ การอ่านหนังสือให้เด็กฟัง น้ำเสียงที่เด็กได้ยินและภาพที่เด็กได้เห็น สามารถช่วยสร้างจินตนาการของเด็กได้เป็นอย่างดีซึ่งจะส่งผลให้เซลล์สมองของเด็กทำหน้าที่ได้สมบูรณ์ขึ้น

2.3 สร้างการคิดวิเคราะห์ การอ่านหนังสือให้เด็กฟังพร้อมทั้งมีการสนทนาซักถามประเด็น ต่าง ๆ จากเรื่องที่ได้ฟังนั้นจะช่วยสร้างความสามารถในการคิด วิเคราะห์ การจำ และการคิดพื้นฐาน ทางวิทยาศาสตร์ ทางคณิตศาสตร์ให้กับเด็ก ซึ่งทักษะต่าง ๆ เหล่านี้เด็กจะสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน อีกทั้งจะทำให้เด็กมองเห็นคุณค่าในตนเอง มีสมาธิและสามารถคิดได้รวดเร็ว

2.4 สร้างความสัมพันธ์ที่ดีในระหว่างผู้ใหญ่กับเด็ก การที่ผู้ใหญ่อ่านหนังสือให้เด็กฟังส่วน ใหญ่ก็จะให้เด็กมานั่งใกล้ชิดกัน บางคนก็อาจเอาเต๊อมานั่งบนตักบ้าง ซึ่งทำให้เด็กรู้สึกอบอุ่น ปลอดภัย อีก

ทั้งในขณะที่อ่าน จะมีการสบตา หรือสัมผัสตัวเด็ก การกระทำเช่นนี้จะสามารถสร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันระหว่างเด็กกับผู้ใหญ่ นอกจากนี้เด็กก็จะได้เห็นตัวแบบที่ดีที่ผู้ใหญ่ปฏิบัติต่อเด็ก

2.5 สร้างให้มีคุณธรรม จริยธรรม การที่ผู้ใหญ่เลือกหนังสือที่ตัวละครมีการแสดงพฤติกรรมด้านคุณธรรม จริยธรรมที่ดีและได้ผลตอบแทนที่ดีด้วยนั้น ก็จะช่วยกล่อมเกลานิยายเด็กให้เป็นคนที่มีคุณธรรมจริยธรรมได้ง่ายขึ้น เช่นตัวละครในเรื่องเป็นเด็กที่ไม่พูดโกหก ชอบช่วยเหลือผู้อื่น ช่วยพ่อแม่ทำงานบ้าน พุดจาสุภาพ และได้รับคำชมเชยจากผู้ใหญ่เมื่อเด็กได้ฟังเรื่องบ่อยๆ เด็กก็จะซึมซับพฤติกรรมที่ดีเหล่านั้น แต่อย่างไรก็ตามผู้ใหญ่ก็ต้องแสดงพฤติกรรมที่ดีเพื่อเป็นตัวอย่างให้เด็กได้ปฏิบัติตามด้วยก็จะช่วยส่งเสริมได้ดียิ่งขึ้น

สรุป การสร้างเสริมพฤติกรรมรักการอ่านให้เกิดขึ้นในตัวเด็กปฐมวัยสามารถส่งเสริมพัฒนาการให้เกิดขึ้นในตัวเด็กได้หลายด้าน เช่น ด้านร่างกาย สติปัญญา ภาษา อารมณ์ และสังคม นอกจากนี้ยังส่งเสริมพฤติกรรมที่พึงประสงค์ได้หลายด้าน รวมทั้งด้านคุณธรรมและจริยธรรมให้เกิดขึ้นในตัวเด็กได้ด้วย ซึ่งทั้งหมดที่กล่าวมานี้ก็จะช่วยให้เกิดผลดีต่อชีวิตของเด็ก ต่อผู้ใหญ่ ต่อครอบครัว ต่อสถานศึกษาปฐมวัยและสังคมโดยรวมได้

2. บทบาทครูและการจัดกิจกรรมสร้างเสริมพฤติกรรมรักการอ่านของเด็กปฐมวัย

2.1 บทบาทครูในการส่งเสริมพฤติกรรมรักการอ่านของเด็กปฐมวัย

เพื่อให้เข้าใจถึงบทบาทของครูในการส่งเสริมพฤติกรรมรักการอ่านของเด็กปฐมวัย จะขอนำเสนอบทบาทของครูที่ส่งเสริมพฤติกรรมรักการอ่านโดยทั่วไป บทบาทของครูตามแนวทางการจัดประสบการณ์ทางภาษาแบบธรรมชาติ และบทบาทครูตามแนวทางการจัดประสบการณ์แบบภาษาสมดุลดังนี้

1) บทบาทครูที่ส่งเสริมพฤติกรรมรักการอ่านโดยทั่วไป

นภเนตร ธรรมบวร (2545) ได้กล่าวถึงบทบาทของครูในการจัดกิจกรรมด้านภาษาโดยภาพรวมสรุปในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมพฤติกรรมรักการอ่านของเด็กปฐมวัยได้ดังนี้

1. ครูควรจัดสภาพแวดล้อมที่หลากหลายเพื่อส่งเสริมพัฒนาการด้านคำพูด และการเขียนโดยการเปิดโอกาสให้เด็กได้พูดคุย อภิปราย วาดรูป และเล่าเรื่องในสิ่งที่ตนสนใจ
2. ครูควรเปิดโอกาสได้ใช้การเขียน การอ่าน ในวิธีการที่มีความหมายต่อตัวเด็กขณะที่เด็กสำรวจและเรียนรู้เกี่ยวกับโลกรอบตัว โดยการจัดหาคำศัพท์ ดินสอ สมุดโทรศัพท์ นิตยสารต่างๆ รวมถึงสื่ออุปกรณ์ เกี่ยวกับการอ่าน และการเขียน ไว้ที่มุมบทบาทสมมุติ ทั้งนี้เพื่อส่งเสริมให้เด็กเล่นเลียนแบบสิ่งที่เด็กเห็นในชีวิตประจำวัน

3. ครูควรกำหนดช่วงเวลาของการอ่านที่แน่นอน ตายตัวเป็นประจำทุกวันโดยอาจเชิญพ่อแม่

ผู้ปกครองมาอ่านหนังสือให้เด็กฟัง ขณะเดียวกันก็ควรจัดหาโอกาสในการพาเด็กไปห้องสมุดโดยพยายามส่งเสริมให้เด็กเลือกและยืมหนังสือด้วยตนเอง

4. เปิดโอกาสให้เด็กได้ตีความหมายและแก้ปัญหาต่างๆโดยผ่านนิทาน ครูควรส่งเสริมให้เด็กตีความหมายของนิทาน และสื่อสารความเข้าใจของตนผ่านรูปแบบต่างๆ เช่น การแสดงละครโดยใช้หุ่นมือ การวาดรูปบางตอนของนิทานที่ประทับใจ เป็นต้น

5. ในขณะที่อ่านหนังสือนิทานร่วมกับเด็ก ครูควรแนะนำคำศัพท์ใหม่ๆในนิทานแก่เด็ก เช่น อาจชี้ให้เด็กตระหนักในความเหมือน และความแตกต่างของคำต่างๆ อาทิ “นิทราน” กับคำว่า “นอน” หรือระหว่างคำว่า “สุรียา” กับ “พระอาทิตย์” เป็นต้น โดยครูอาจกระตุ้นให้เด็กนำคำศัพท์ใหม่ๆ มาใช้ในการแต่ประโยคได้

6. ครูควรส่งเสริมให้เด็กมีส่วนร่วมในการตกแต่งชั้นเรียนโดยผ่านการใช้ภาษา เพื่อให้เด็กเรียนรู้ที่จะมีความรับผิดชอบต่อการอ่านและการเขียนของตน อาทิ เมื่อครูชวนป้าย “โรงพยาบาล” ซึ่งแบ่งวัย 5 ขวบ เป็นผู้เขียนในมุมบทบาทสมมติ แบ่งรู้สึภกาคภูมิใจตองานเขียนของตนมากทั้งนี้เพราะแบ่งได้เห็นว่าการเขียนของตนมีความหมาย และมีวัตถุประสงค์ ขณะเดียวกันครูก็ให้การยอมรับและยกย่องงานเขียนของเด็ก เมื่อเด็กๆ คนอื่นมาเห็นป้ายดังกล่าว เด็กก็จะอ่านซึ่งทำให้น้องแบ่งอยากเขียนหนังสือมากขึ้น

7. ครูควรให้เด็กได้ลองผิด ลองถูก กับการอ่านและเขียน ครูไม่ควรบอกว่า “ผิด” เพราะจะส่งผลทำให้เด็กขาดความเชื่อมั่นในการอ่านและเขียน ของตนเอง และเด็กจะพึ่งพาผู้อื่นในการอ่านและเขียน รวมตลอดถึงไม่ต้องการแสดงความคิดเห็นผ่านการอ่านและเขียนอีกต่อไป

โดยสรุป การอ่านและการเขียนเป็นกระบวนการซึ่งเกิดขึ้นโดยธรรมชาติสำหรับเด็กส่วนใหญ่ ถ้าเด็กได้อยู่ในสิ่งแวดล้อมซึ่งเปิดโอกาส และส่งเสริมให้เด็กได้มีปฏิสัมพันธ์กับตัวหนังสือ (Print) ในวิธีการที่มีความหมายต่อเด็ก

2) บทบาทครูตามแนวทางการจัดประสบการณ์ทางภาษาแบบธรรมชาติ

บทบาทของครูตามแนวการจัดประสบการณ์ทางภาษาแบบธรรมชาติ มีนักการศึกษาหลายท่านได้อธิบายไว้ และ นฤมล เนียมหอม (2540) ได้ทำการสรุปบทบาทดังกล่าว ซึ่งในที่นี้จะเสนอบทบาทของครูในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมพฤติกรรมการอ่านของเด็กปฐมวัย ดังนี้

1) ครูเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ ครูต้องเป็นผู้ที่ตัดสินใจเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมการเตรียมวัสดุอุปกรณ์ หรือแหล่งข้อมูลสำหรับเด็ก และเป็นผู้ที่จัดให้ห้องเรียนมีบรรยากาศของการเรียนรู้ ซึ่งได้แก่ การให้เด็กมีโอกาสเลือกทำกิจกรรม ส่งเสริมให้เด็กแสดงความคิดเห็น จัดให้เด็กมีโอกาสอ่านและเขียน และตอบสนองต่อความพยายามของเด็กในทางบวก ไม่ตำหนิหรือวิพากษ์วิจารณ์เมื่อเด็กอ่านหรือเขียนยังไม่ถูก

2) ครูเป็นแบบอย่างของการเรียนรู้ ครูต้องเป็นแบบอย่างในการใช้ภาษาในลักษณะต่าง ๆ ทั้งในลักษณะของการสาธิตกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการรู้หนังสือ เช่น การอ่านหนังสือให้เด็กฟังทุกวัน การชี้คำ

ขณะที่อ่าน การถ่ายทอดความคิดโดยการเขียน ฯลฯ หรือในลักษณะที่ครูเป็นนักอ่านหรือนักเขียน เช่น การเขียนบันทึกถึงกัน การอ่านเพื่อความมุ่งหมายต่าง ๆ ตามโอกาส

3) ครูเป็นผู้จัดการและช่วยเหลือให้เด็กเกิดการเรียนรู้ ครูต้องจัดการให้การเรียนรู้ดำเนินไปอย่างราบรื่น ต้องให้เด็กได้เรียนรู้แบบร่วมมือและต้องให้เด็กได้ทำงานร่วมกัน

4) ครูเป็นผู้ประเมินพัฒนาการ ครูต้องประเมินพัฒนาการของเด็กเพื่อดูความก้าวหน้าและสามารถส่งเสริมเด็กได้อย่างเหมาะสม

3) บทบาทครูตามแนวทางการจัดประสบการณ์แบบสมดุลภาษา

ทอมป์กินส์ (Tompkins 1997 อ้างถึงใน วรรณาท รักสกุลไทย และนฤมล เนียมหอม 2551) ได้กล่าวถึงลักษณะการจัดประสบการณ์ทางภาษาแบบสมดุล ซึ่งสามารถสรุปให้เห็นบทบาทของครูในส่วนของ การส่งเสริมพฤติกรรมการอ่านของเด็กปฐมวัยได้ดังนี้

1) ครูเป็นผู้จัดเตรียมโอกาสให้เด็กได้อ่าน กิจกรรมที่มีความหมายต่อเด็ก ไม่ใช่กิจกรรมที่ตั้งใจฝึกทักษะย่อยทางภาษา เด็กได้เลือกอ่านอย่างอิสระตามความสนใจ และตามศักยภาพของตน

2) ครูเป็นผู้วางแผนการจัดการเรียนรู้สำหรับเด็กที่กระตุ้นให้เด็กต้องการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการอ่าน เพื่อให้เด็กได้เรียนรู้ภาษาแบบลงมือกระทำ เช่น จัดให้เด็กได้อ่านวรรณกรรมสำหรับเด็กจริง ๆ ไม่ใช่อ่านหนังสือหัดอ่านที่แยกทักษะย่อยทางภาษา เนื่องจากเป็นกิจกรรมที่มีความหมายต่อตัวเด็กอย่างแท้จริง

3) ครูเป็นผู้สาธิตให้เด็กเห็นสิ่งที่ต้องทำระหว่างการอ่าน โดยตั้งใจอ่านอย่างมีความหมายจริง ๆ ให้เด็กเห็น หรือพูดในสิ่งที่ตนคิดขณะอ่านให้เด็กได้ยิน (Think-alouds) เพื่อให้เด็กได้สังเกตทักษะหรือวิธีการที่ใช้ในการอ่าน

4) ครูเป็นผู้กระตุ้นและให้กำลังใจแก่เด็ก เพื่อให้เด็กกล้าคาดเดา หรือคาดคะเนคำที่จะอ่าน โดยครูต้องสร้างให้เด็กเกิดความมั่นใจว่าจะไม่ถูกตำหนิหรือเยาะเย้ยหากทำได้ไม่ถูกต้อง หรือทำให้เด็กรู้สึกไม่ต้องกังวลว่าต้องทำให้ถูกต้องทุกครั้ง ซึ่งจะทำให้เด็กได้เรียนรู้ภาษาด้วยการได้ทดลองกับภาษา

5) ครูเป็นผู้จัดเตรียมบทเรียนย่อยเพื่อสอนกระบวนการทักษะ และวิธีการทางภาษาให้แก่เด็กอย่างสอดคล้องกับกิจกรรมการใช้ภาษาอย่างมีความหมายของเด็กในขณะนั้น โดยนำมาสอนให้แก่เด็กเป็นรายบุคคล หรือกลุ่มย่อย เพื่อให้เด็กได้เรียนรู้และสามารถนำทักษะย่อยเหล่านั้นไปประยุกต์ใช้ในการใช้ภาษาของเด็กในขณะนั้นด้วยตนเองต่อไป

6) ครูเป็นผู้จัดเตรียมโอกาสให้เด็กได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์เกี่ยวกับการอ่าน หรือการร่วมกิจกรรมทางภาษา โดยอาจให้ทำบันทึกหลังจากทำกิจกรรม หรือได้อภิปรายเป็นกลุ่มใหญ่ เด็กจะได้นำเสนอผลงานของตนให้เพื่อนฟัง และจะได้รับการตอบสนองจากเพื่อนและครู

7) ครูจัดเตรียมโอกาสให้เด็กเลือกหนังสือที่สนใจอ่าน ได้เลือกทำกิจกรรมการเขียนที่ครูเตรียมไว้ อย่างหลากหลาย ทั้งนี้เด็กจะต้องเป็นผู้ตัดสินใจเลือกด้วยตนเอง

8) ครูต้องจัดให้มีเวลาในการทำกิจกรรมทางภาษาในตารางกิจวัตรประจำวัน โดยให้เด็กมีเวลาเพียงพอที่ทำกิจกรรมทางภาษาตามความสนใจในแต่ละวัน

จะเห็นว่าครุมีบทบาทที่สำคัญในการส่งเสริมให้เด็กปฐมวัยมีพฤติกรรมการอ่านทั้งในส่วนของ การเป็นแบบอย่างที่ดีในการอ่าน การจัดสภาพแวดล้อมเพื่อให้เด็กได้มีโอกาสปฏิสัมพันธ์กับตัวหนังสือ ด้าน การจัดกิจกรรมในการอ่านที่มีความหมายต่อเด็ก การจัดกิจกรรมอื่นๆ ที่หลากหลายเพื่อให้เด็กจะได้รู้สึกสนุก มีความสุข กับการได้อ่าน การสนับสนุนให้กำลังใจ และสร้างความเชื่อมั่นในการอ่านให้กับทำให้เด็กได้ใช้ การอ่านเป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินชีวิตประจำวันซึ่งจะค่อยๆพัฒนาเปียพฤติกรรมการอ่านที่มั่นคง ต่อไป

2.2 การจัดกิจกรรมสร้างเสริมพฤติกรรมการอ่านของเด็กปฐมวัย

ในการนำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมสร้างเสริมพฤติกรรมการอ่านของเด็กปฐมวัยในที่นี้ จะขอเสนอแนวทางในการจัดกิจกรรม 2 แนวทางคือ แนวทางภาษาธรรมชาติ และแนวทางภาษาสมดุล ดังรายละเอียดต่อไปนี้

2.2.1 กิจกรรมส่งเสริมพฤติกรรมการอ่านสำหรับเด็กปฐมวัยตามแนวทางภาษาแบบธรรมชาติ

วรรณาท รักสกุลไทย และนฤมล เนียมหอม (2551) ได้เสนอตัวอย่างการจัดกิจกรรมที่เพื่อส่งเสริม การเรียนรู้ภาษาสำหรับเด็กปฐมวัยตามแนวการจัดประสบการณ์ทางภาษาแบบธรรมชาติ ซึ่งครูปฐมวัย สามารถนำมาใช้ส่งเสริมพฤติกรรมการอ่านของเด็กปฐมวัย ได้ดังต่อไปนี้

1) การอ่านออกเสียงให้เด็กฟัง เป็นกิจกรรมที่ครูเลือกวรรณกรรมสำหรับเด็กที่ตีมาอ่านให้ เด็กฟัง ครูควรจัดให้มีช่วงเวลาเฉพาะสำหรับการอ่านออกเสียงให้เด็กฟัง (Story time) กิจกรรมนี้อาจจัดเป็น กิจกรรมกลุ่มย่อยหรือจัดสำหรับเด็กกลุ่มใหญ่ก็ได้ โดยครูเลือกหนังสือที่เด็กสนใจมาอ่านให้เด็กฟัง ครูควร อ่านชื่อเรื่อง ชื่อผู้แต่ง ผู้วาดภาพประกอบ อ่านเนื้อเรื่องพร้อมกับชี้คำขณะที่ย่าน เปิดโอกาสให้เด็กได้ถาม คำถาม หรือสนทนาเกี่ยวกับตัวละคร หรือเรื่องราวในหนังสือ ครูอาจเชิญชวนให้เด็กคาดเดาเหตุการณ์ใน เรื่องบ้าง และเตรียมข้อมูลที่ช่วยให้เด็กเข้าใจคำยากที่ปรากฏในเรื่อง ถามคำถามที่กระตุ้นให้เด็กคิด วิเคราะห์ และจัดกิจกรรมต่อเนื่องจากเรื่องที่อ่านให้เด็กเลือกทำตามความสนใจ เช่น เตรียมวัสดุอุปกรณ์ที่ ปรากฏในเรื่องให้เด็กได้เล่นสมมติ เตรียมภาพให้เด็กได้เรียงลำดับเรื่องราว เป็นต้น

ช่วงเวลาที่ครูอ่านหนังสือให้เด็กฟังนี้ควรเป็นช่วงเวลาที่ทำให้เด็กรู้สึกอบอุ่นและมีความสุข ส่งเสริมปฏิสัมพันธ์ที่ดีระหว่างครูและเด็ก ครูควรอ่านหนังสือให้เด็กฟังทุกวันเพื่อช่วยให้เกิดทัศนคติที่ดีต่อ การอ่าน และช่วยให้เด็กมีความรู้เกี่ยวกับการใช้หนังสือ การใช้สิ่งชี้แนะในการคาดคะเนและตรวจสอบการ คาดคะเน

2) การเล่าเรื่องซ้ำ การให้เด็กเล่าเรื่องซ้ำเป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมความสามารถในการจับ ใจความจากการดูภาพและฟังเรื่องราว เด็กจะได้ฝึกแปลความ ตีความ คาดคะเน ตรวจสอบความเข้าใจ ตนเองและเก็บประเด็นสำคัญ แล้วผสมผสานสิ่งที่ฟังเป็นเรื่องราวและพูดถ่ายทอดความหมายให้ผู้อื่นเข้าใจ การให้เด็กเล่าเรื่องซ้ำจึงเป็นพื้นฐานสำคัญของการอ่าน เด็กปฐมวัยเรียนรู้การจับใจความด้วยการฟังนิทาน

เพราะนิทานมีโครงสร้าง สีสานในการเขียน และเรื่องราวที่เด็กคุ้นเคยเอื้อให้เด็กสามารถใช้ความรู้เดิมในการจับใจความจากเรื่องที่ฟัง และดูภาพประกอบ

การจัดกิจกรรมให้เด็กเล่าเรื่องซ้ำ ครูต้องเป็นแบบอย่างในการเล่านิทานให้เด็กฟังแล้วจัดให้เด็กได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์ซึ่งกันและกันจากสิ่งที่ได้ฟัง โดยอภิปรายและสรุปความคิดเข้าด้วยกัน โดยดำเนินการตามขั้นตอนของกิจกรรม (อลิสซา เพ็ชรรัตน์ 2539) ดังนี้

2.1) ขั้นก่อนเล่านิทาน ครูสนทนากับเด็กโดยให้เด็กเดาชื่อเรื่อง และเรื่องจากภาพปก และระลึกประสบการณ์เดิม

2.2) ขั้นขณะเล่านิทาน ครูถามคำถามเป็นระยะเพื่อให้เด็กแปลความ ตีความและตรวจสอบความเข้าใจ

2.3) ขั้นหลังเล่านิทาน แบ่งเป็นขั้นทบทวนโดยครูเลือกจัดกิจกรรมเพื่อให้เด็กทบทวนเรื่องราวที่ได้ฟัง กิจกรรมที่จัดอาจเป็นป้ายนิเทศนิทาน แผ่นผังนิทาน ภาพตัดต่อนิทาน ภาพแขวนต่อเนื่อง กล่องนิทาน แผ่นพับนิทาน หนังสือนิทาน ฉากนิทาน กระดาษนิทาน การขีดหุ่น หรือการเล่นบทบาทสมมติ และขั้นเล่าเรื่องที่ฟัง โดยเปิดโอกาสให้เด็กเล่าเรื่องให้ผู้ใหญ่ฟัง การเล่าเรื่องอาจเป็นกิจกรรมระหว่างครูกับเด็ก หรือเป็นกิจกรรมระหว่างเด็กกับเด็กด้วยกัน เพื่อให้เด็กเกิดแรงจูงใจในการเรียนและฝึกปฏิบัติในสิ่งที่เรียนรู้ไปแล้ว ทั้งนี้ ครูควรเสริมแรงอย่างเหมาะสมขณะเด็กเล่าเรื่องซ้ำให้ผู้อื่นฟังด้วย

3) การอ่านร่วมกัน เป็นกิจกรรมที่มีเครื่องมือหลัก หรือสื่อพื้นฐานคือหนังสือเล่มใหญ่ ซึ่งขนาดของตัวหนังสือใหญ่พอที่เด็กที่นั่งอยู่ข้างหลังมองเห็นคำหรือตัวหนังสือในแต่ละหน้า หนังสือเล่มใหญ่ที่เลือกมาใช้ควรเป็นวรรณกรรมเด็กที่เป็นที่คุ้นเคย และเป็นประเภทหายได้

กิจกรรมการอ่านร่วมกันมีจุดประสงค์เพื่อให้เด็กมีความรู้เกี่ยวกับการใช้หนังสือตัวอักษร เครื่องหมายวรรคตอน และการใช้สิ่งชี้แนะในการคาดคะเน และตรวจสอบการคาดคะเนขั้นตอนของการอ่านร่วมกันเริ่มตั้งแต่การอภิปรายถึงเนื้อเรื่องของหนังสือที่จะอ่าน หรือนำสิ่งของที่สัมพันธ์กับเรื่องมานำเสนอ เพื่อช่วยให้เด็กเริ่มสนใจหนังสือที่จะอ่านและช่วยให้เด็กมีความรู้พื้นฐานในเรื่องที่จะอ่านด้วย อ่านหนังสือให้เด็กฟังทั้งเรื่องเพื่อให้เด็กสนใจ ซึ่งคำขณะที่อ่านเพื่อให้เด็กคุ้นเคยกับตัวหนังสือ คำ หรือข้อความ เปิดโอกาสให้เด็กมีส่วนร่วมในการอ่าน สนุกกับส่วนที่ทลายล่วงหน้าได้

เมื่ออ่านร่วมกับเด็กหลายครั้งแล้วครูควรจัดกิจกรรมที่ช่วยให้เด็กได้เรียนรู้ส่วนย่อยของข้อความที่เป็นประโยค วลี หรือคำ โดยการทำหน้าที่กากปิดตัวหนังสือเพื่อให้เด็กเห็นคำหรือวลีที่ต้องการเน้นให้ชัดขึ้นและให้เด็กที่เป็นอาสาสมัครอ่าน นอกจากทำหน้าที่กากปิดแล้วครูอาจใช้กิจกรรมการเติมคำที่เจาะจงที่หายไป กิจกรรมนี้จะช่วยให้เด็กเข้าใจได้ว่าข้อความหรือคำไม่ใช่รูปภาพและเรียนรู้ว่าตัวหนังสือจะมีทิศทาง ซึ่งการเติมคำที่หายไปนี้อาจเป็นประเภททางเสียงและประเภททางตา เช่น ครูเขียนแถบประโยค 1-2 ประโยค จากหนังสือไปติดบนกระดานโดยเว้นคำไว้ 1 คำ แล้วขีดเส้นใต้คำที่เว้นไว้ ให้เด็กเติมคำที่ขาดหายไป โดยใช้ภาษาเขียนหรือครูอาจใช้กิจกรรมการเน้นที่คำสำคัญด้วยการทำบัตรคำสำคัญไว้ให้เด็กนำไป

เทียบกับคำในหนังสือตามความสนใจ หรืออาจทำบัตรภาพจากในหนังสือให้เด็กจับคู่ภาพกับเนื้อความในหนังสือก็ได้

หลังจากที่ได้อ่านร่วมกันแล้ว ครูควรจัดกิจกรรมการสื่อภาษาและกิจกรรมการเล่นเกมภาษา เพื่อให้เด็กได้สื่อความหมายสิ่งที่ได้อ่าน กิจกรรมการสื่อภาษา ได้แก่ การทำหนังสือนิทาน การแสดงละคร การเล่าเรื่องซ้ำ การทำงานศิลปะ การทำภาพผนัง ฯลฯ โดยใช้หนังสือเล่มใหญ่เป็นสื่อ ส่วนกิจกรรมการเล่นเกมภาษา ได้แก่ เกมหาคำที่เหมือนกันในนิทาน เกมหาชื่อตัวละคร เกมพูดตามเครื่องหมายวรรคตอน เกมลำดับภาพและข้อความจากเรื่อง เป็นต้น (สุภัทรา คงเรือง 2539)

3) การสอนอ่านชี้แนะ เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมให้เด็กมีความรู้พื้นฐานในด้านการอ่านอย่างเหมาะสมกับระดับความสามารถของเด็ก เป็นการทำงานร่วมกันระหว่างครูกับเด็กเป็นรายบุคคลหรือทำงานกับเด็กเป็นกลุ่มย่อย 4-8 คน

ครูควรเลือกหนังสือที่มีระดับความยากเหมาะสมกับกลุ่มเด็ก โดยพิจารณาจากความซับซ้อนของเรื่องและภาษาที่ใช้ในนิทาน ลักษณะของประโยคที่เล่าเรื่อง และภาพประกอบที่ช่วยให้เด็กคาดเดาเรื่องและคำได้มาใช้ในการอ่านร่วมกับเด็ก กิจกรรมนี้มีเงื่อนไขสำคัญที่กลุ่มเด็กและครูต้องมีหนังสือที่ครูเลือกไว้ทุกคน เมื่อครูประเมินว่าเด็กต้องได้รับการเพิ่มพูนความรู้พื้นฐานเรื่องใดครูจะตั้งวัตถุประสงค์ในเรื่องนั้น เพื่อนำมาสอดแทรกในการอ่านร่วมกับกลุ่มเด็ก

ความรู้พื้นฐานในการอ่านของเด็ก เช่น ส่วนประกอบของหนังสือ การใช้หนังสือการคาดเดาเรื่องราวจากภาพหรือโครงสร้างของประโยค การเชื่อมโยงเรื่องราวกับประสบการณ์เดิมของเด็ก การรู้จักคำใหม่ การเล่นกับเสียงของตัวอักษรหรือพยัญชนะต้นของคำ การคาดเดาคำใหม่จากภาพและตัวอักษร ฯลฯ ทั้งนี้ ครูต้องกำหนดช่วงเวลาเฉพาะในการสอนอ่านแบบชี้แนะ ซึ่งในแต่ละสัปดาห์ควรมีโอกาสเข้าร่วมกิจกรรมนี้อย่างน้อย 1 ครั้ง สิ่งสำคัญในการสอนอ่านแบบชี้แนะ คือ การที่ครูสอนทักษะย่อย ๆ นี้จะต้องไม่ทำมากเกินไปจนเสียรรถรสของเรื่องที่อ่านด้วยกัน

4) การอ่านอิสระ (Independent reading) เป็นกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้เด็กเลือกอ่านตามความสนใจ สื่อที่ใช้ในการอ่านอาจเป็นหนังสือประเภทต่าง ๆ คำคล้องจอง เนื้อเพลงหรือสื่อต่าง ๆ เช่น ป้ายข้อความต่าง ๆ ในห้องเรียน ป้ายประกาศเตือนความจำ คำแนะนำในการใช้และเก็บของเล่น คำขวัญ คำคล้องจองประจำมุม ป้ายสำรวจชื่อเด็กที่มาโรงเรียน ป้ายแบ่งหน้าที่รับผิดชอบ ป้ายอวยพรวันเกิด รายการอาหารและของว่างประจำวัน ปฏิทิน รายงานอากาศประจำวัน เป็นต้น

ครูควรจัดให้เด็กมีเวลาเลือกอ่านอย่างอิสระตามความสนใจ และอาจจัดทำบันทึกการอ่านของเด็ก โดยการให้เด็กเล่าหรือพูดคุยเรื่องที่อ่านให้ครูหรือเพื่อนฟัง ครูช่วยบันทึกสิ่งที่เด็กอ่านหรืออาจให้เด็กจดชื่อหนังสือที่ตนอ่านลงในสมุดบันทึก

5) การอ่านตามลำพัง (Sustained silent reading-SSR) วิธีการส่งเสริมการอ่านที่ดี คือ การ

ให้เด็กมีโอกาสในการอ่านจริง ๆ ครูควรจัดให้มีช่วงเวลาเฉพาะที่เด็กทุกคน รวมทั้งครูเลือกหนังสือมาอ่านตามลำพังช่วงเวลานี้เด็กจะได้เลือกหนังสือที่ตนชื่นชอบหรือสนใจมาอ่าน แม้ว่าชื่อของกิจกรรมจะเป็นการอ่านเงียบ ๆ โดยไม่รบกวนผู้อื่น แต่ในทางปฏิบัติเด็กอาจพูดออกเสียงพึมพำระหว่างการอ่านบ้าง ครูไม่ควรบังคับให้ทุกคนเงียบสนิทระหว่างการอ่าน กิจกรรมนี้อาจใช้เวลาประมาณ 5-10 นาทีต่อวัน ควรเป็นเวลาที่เด็กมีอิสระในการเลือกอ่านโดยครูไม่ต้องมอบหมายงานต่อเนื่องจากการอ่านให้เด็กทำ

2.2.2 กิจกรรมส่งเสริมพฤติกรรมการอ่านสำหรับเด็กปฐมวัยตามแนวทางภาษา

แบบสมดุล

อารี สัตนะวี (2550) ได้เสนอแนวทางในการจัดประสบการณ์ทางภาษาแบบสมดุล ซึ่งครูปฐมวัยสามารถนำไปจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมพฤติกรรมการอ่านของเด็กปฐมวัย ได้ดังต่อไปนี้

1) อ่านหนังสือให้ฟัง และเล่านิทานให้ฟัง เป็นกิจกรรมการอ่านหนังสือดัง ๆ ให้เด็กฟังเป็นประจำทุกวัน ซึ่งสามารถทำได้ตั้งแต่เด็กเล็ก ๆ จนถึงชั้นมัธยมศึกษา

2) อ่านในใจให้เป็นนิสัย เป็นกิจกรรมที่ให้เด็กได้มีโอกาสเลือกหนังสือที่มีอยู่ในห้องเรียนหรือที่ขอยืมจากห้องสมุดมา และให้นั่งอ่านเงียบ ๆ ทุกวัน ๆ ละประมาณ 5-10 นาที

3) อ่านร่วมกันทั้งชั้น เป็นกิจกรรมการอ่านให้เด็กฟังทั้งชั้นโดยใช้หนังสือเล่มใหญ่ หนังสือเล่มหนึ่งจะใช้ 3-5 วัน โดยที่เมื่ออ่านจบในวันแรกจะให้เด็กเล่าเรื่องย้อนกลับ และมีการอภิปรายเพื่อฝึกคิดวิเคราะห์ คิดแก้ปัญหา เรียงลำดับเรื่องในวันที่สอง มีการอ่านซ้ำทบทวน ฝึกการสะกดคำหรือหลักภาษา ฝึกการเขียนจากรูปแบบของการหนังสือที่อ่านฝึกทำหนังสือ วันที่สาม ก็อ่านทบทวนและทำกิจกรรมภาษาต่อวันที่สี่ ทำกิจกรรมต่อและวันที่ห้าเป็นการนำเสนอผลงานของเด็ก

การอ่านร่วมกันทั้งชั้นในระดับอายุ 3-4 ขวบ มุ่งให้เด็กคุ้นกับหนังสือ และได้ทักษะการพูด การฟัง และการเข้าใจความหมายโดยไม่ได้มุ่งให้เด็กอ่านหนังสือออก สำหรับเด็กในระดับอายุ 5-7 ขวบ จะเริ่มสอนอย่างเป็นระบบมากขึ้นโดยให้เด็กออกมาหนึ่งเป็นวงกลมหน้าชั้น อ่านจนจบเล่มในแต่ละครั้งเพื่อให้เด็กเข้าใจเรื่อง หลังการอ่านครูจะสนทนา ซักถาม เพื่อฝึกการคิดของเด็ก เช่น ให้เล่าเรื่องเพื่อฝึกเรียงลำดับเหตุการณ์ของเรื่อง ซักถามถึงตัวละคร เหตุการณ์ สถานที่ ระยะเวลา ปมปัญหา และวิธีแก้ปัญหาในเรื่อง นอกจากนี้ยังมีการนำบทเรียนฝึกสะกดคำมาสอนวันละ 10-15 นาที คำที่ใช้สอนจะนำมาจากหนังสือที่อ่านและใช้คำศัพท์ฝาผนัง เพื่อทบทวนมากขึ้น

4) ฝึกอ่านกลุ่มย่อย เป็นกระบวนการที่สำคัญในการสอนภาษาเพราะเป็นโอกาสที่ครูจะได้สังเกตเห็นความสามารถและปัญหาในการอ่านของเด็กแต่ละคน การสอนอ่านกลุ่มย่อยนี้ครูจัดแบ่งเด็กเป็นกลุ่มเล็กประมาณ 4-6 คนต่อกลุ่ม ในแต่ละกลุ่มมีระดับความสามารถในการอ่านใกล้เคียงกัน เด็กในกลุ่มจะใช้หนังสือเล่มเล็ก แต่หนังสือนี้จะไม่ใช่เล่มเดียวกับที่ใช้อ่านร่วมกันในกลุ่มใหญ่ ครูจะให้เด็กกลุ่มย่อยเปิดอ่านหนังสือเงียบ ๆ จบแล้วครูจึงอธิบายเรื่องและคำ ให้เด็กดูและชี้ตาม การจัดกลุ่มนี้จะยืดหยุ่นและเปลี่ยนกลุ่มได้ตามความเหมาะสม

ระหว่างที่ครูอยู่กับกลุ่มย่อยนี้ เด็กที่เหลือซึ่งจัดเป็นกลุ่มย่อยต่าง ๆ แล้วจะได้รับมอบหมายให้ทำงานทำต่าง ๆ เช่นเขียน อ่านเป็นคู่ ประดิษฐ์สิ่งของ วาดภาพ ซึ่งเป็นกิจกรรมภาษา ใน 1 วัน ครูอาจสอนได้ 2-3 กลุ่มย่อย และสามารถสอนเด็กได้ครบแต่ละคนทุกคนในหนึ่งสัปดาห์

5) อ่านเองตามลำพัง เป็นกิจกรรมที่ฝึกให้เด็กเลือกหนังสือโดยอิสระและอ่านเอง การให้เด็กเลือกหนังสือเองและนำไปอ่านนี้เป็นวิธีการฝึกนิสัยรักการอ่าน ครูจึงต้องทำมุมห้องสมุดในห้องเรียนให้เด็กใช้เวลาที่เหลือในห้องเรียนเลือกหนังสือไปอ่านเอง

6) อ่านหนังสือที่บ้าน เป็นกิจกรรมที่มีจุดประสงค์เพื่อสร้างนิสัยรักการอ่านตลอดชีวิต ครูจะให้เด็กทำการบ้านอ่านหนังสือที่บ้านทุกวัน โดยให้เด็กยืมหนังสืออ่านที่บ้านจะเป็นการอ่านให้พ่อแม่ฟังหรืออ่านเงียบตามลำพัง และจะมีสมุดบันทึกชื่อเรื่องที่อ่านและให้ผู้ปกครองเซ็นชื่อกำกับ

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2552) ได้อธิบายถึงรายละเอียดของการจัดกิจกรรม ตามแนวทางภาษาแบบสมดุล รวมทั้งเสนอแนวปฏิบัติในการจัดกิจกรรม ดังนี้

1. กิจกรรมการอ่านให้ฟัง การอ่านให้ฟัง คือ การที่ครูอ่านหนังสือที่คัดสรรแล้วให้เด็กฟัง ครูสามารถจัดลำดับเล่มที่อ่านให้ฟังเองได้ สามารถสลับสับเปลี่ยนนิทานที่มีในรายการหนังสือคัดสรรของแต่ละภาคการศึกษา มาอ่านให้เด็กฟังตามความสนใจของเด็ก เพราะการอ่านให้ฟังมีวัตถุประสงค์เพื่อให้เด็กเข้าใจเรื่องราว ได้เรียนรู้และสะสมคำใหม่จำนวนมาก และคำยาก ๆ ก็สามารถเข้าใจได้ ผ่านบริบทของเรื่องที่น่าสนใจ และสนุกสนาน ความถี่หรือจำนวนครั้งที่เกิดจากการฟังซ้ำ จะเป็นพื้นฐานในการอ่านด้วยตนเองได้ของเด็กในที่สุด อีกทั้งยังเป็นการฝึกช่วงความสนใจของเด็ก การหัดให้เด็กจดจ่อกับสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่ชอบ เช่น การฟังนิทานนี้จะเป็นพื้นฐานสำคัญในการทำความเข้าใจการเรียนรู้อารยะต่าง ๆ ได้เมื่อเด็กโตขึ้น

การอ่านให้ฟังทำให้สมองของเด็กฟังความสนใจไปที่การรับเสียง สมองจะจินตนาการเรื่องราวตามไปได้อย่างเต็มที่ การที่สมองรับข้อมูลเสียงกับภาพพร้อมกัน ภายใต้เรื่องราวที่น่าสนใจจะทำให้สมองมุ่งไปที่เนื้อหาด้วยความอยากรู้ ติดตามด้วยอารมณ์เต็มที่ อีกทั้งภาษาที่มีจังหวะและทำนอง สมองเด็กจะมีความพร้อมสูงที่จะรับการกระตุ้นจังหวะและทำนอง เป็นเสียงที่ผ่านการเรียบเรียงอย่างดี มีความกลมกลืน มีความไพเราะ จึงช่วยกระตุ้นพัฒนาการทางภาษา และยังมีบทบาทในการจัดระเบียบการเชื่อมโยงของเซลล์สมอง

การอ่านให้ฟังมีข้อควรปฏิบัติดังนี้

- 1) ก่อนการอ่านทุกครั้ง ครูต้องแน่ใจว่าเด็กอยู่ในสภาวะที่พร้อมจะฟังนิทานครูควรทบทวนกติกา มารยาทในการฟังให้เด็กได้ทราบทุกครั้ง เพื่อเป็นการฝึกวินัยไปในตัว
- 2) ครูควรเปิดโอกาสให้เด็กเลือกนิทานเองได้ โดยในแต่ละครั้งครูควรเตรียมนิทานมาให้เลือกประมาณ 3-5 เล่ม ครูไม่ควรให้เด็กเลือกจากหนังสือที่มีทั้งหมด เพราะจะเป็นการใช้เวลามากเกินจำเป็น นิทานหนึ่งเล่มครูอ่านซ้ำได้ในแต่ละครั้งหากเด็กยังสนใจอยู่

3) ระหว่างการอ่าน ครูไม่ควรอธิบายเพิ่มเติมหรือแต่งเติมเสริมแต่งเรื่องราวหรือคำพูดใดที่นอกเหนือจากเนื้อเรื่อง เพื่อให้เด็กได้สังเกตเห็นความเชื่อมโยงของคำที่ครูอ่านกับคำที่ปรากฏในแต่ละหน้า การอ่านนิทานกับการเล่าเรื่องเพิ่มเติมจึงเป็นการสร้างความสับสนให้เด็กและไม่ควรทำในเวลา

4) ระหว่างการฟัง ถ้ามีเด็กเอามอนมาเอนหลัง นั่งฟังก้าแพง เอาตุ๊กตามาถือไว้หรือนอนฟัง เด็กสามารถทำได้ หากครูมั่นใจว่าเด็กคนนั้นอยู่ในอาการฟังนิทาน

5) เมื่ออ่านจบเล่มครูสามารถอ่านเล่มต่อไปได้เลย ครูต้องไม่ทดสอบเด็กโดยให้เด็กเล่าทบทวน เพราะกระบวนการจดจำของสมองต้องใช้เวลาในการประมวลข้อมูลความจำ มิใช่จดจำได้ในทันที

2. กิจกรรมการอ่านด้วยกัน การอ่านด้วยกันเป็นกระบวนการต่อจากการอ่านให้ฟัง เป็นขั้นตอนการอ่านจากการที่เด็กได้ฟังนิทานเรื่องนั้น ๆ มาสักระยะหนึ่งแล้วจนเด็กสามารถจดจำเรื่องราวได้ สามารถเล่าเรื่องเองได้ตามลำดับเหตุการณ์จากภาพในหนังสือ จดจำคำศัพท์ที่ชอบหรืออ่านบ่อย ๆ ในหนังสือได้บ้าง ในขั้นนี้ครูยังอ่านดัง ๆ ให้ฟังเหมือนเดิม แต่เปิดโอกาสให้เด็กได้อ่านพร้อม ๆ กันไปด้วยตามอัธยาศัย แต่ไม่ใช่อ่านตามครู

การอ่านด้วยกันมีข้อควรปฏิบัติดังนี้

1) ครูควรชี้ให้เด็กรู้จักส่วนประกอบต่าง ๆ ของหนังสือ ข้อมูลบนปก ได้แก่ ชื่อเรื่อง ชื่อผู้เขียน ชื่อผู้วาดภาพประกอบ แต่ไม่ต้องเน้นให้เด็กจำ

2) ครูควรสอนให้เด็กรักหนังสือโดยการเปิดทีละหน้า เปิดอย่างเบามือ และเมื่ออ่านเสร็จก็ให้เด็กรู้จักเก็บมาวางคืนไว้ที่เก็บหนังสือที่จัดไว้

3) ครูควรเริ่มอ่านอย่างช้า ๆ ในการเริ่มต้นของกระบวนการอ่านด้วยกันนี้ และคอยดูว่าเด็กเปิดหน้าเดียวกับครูหรือไม่

4) ครูควรเริ่มชี้ที่ตำแหน่งของเนื้อเรื่อง โดยชี้ทีละวรรคก่อนแล้วจึงค่อย ๆ เปลี่ยนมาเป็นชี้ทีละคำ ครูต้องให้โอกาสเด็กได้สังเกตเห็นเองก่อนว่าคำที่ครูอ่านและคำที่ปรากฏบนหน้าหนังสือมีความสัมพันธ์กันโดยการทำซ้ำ ๆ

5) เด็กอาจจดจำคำที่ไม่เหมือนกัน ต่างตำแหน่งแห่งที่ก็ได้

3. กิจกรรมการอ่านเป็นกลุ่ม การอ่านเป็นกลุ่มอาจทำได้หลายลักษณะ เช่น อ่านกลุ่มใหญ่ 6-8 คน เพื่อให้ทุกคนกล้าอ่าน อ่านกลุ่มเล็ก 3-4 คน เพื่อมั่นใจว่าทุกคนได้อ่านออกเสียง และอ่าน 2 คน เพื่อให้เพื่อนช่วยเพื่อน ทั้งนี้ การอ่านเป็นกลุ่มนี้จะเป็นการอ่านหนังสือเล่มเดียวกัน หรืออ่านคนละเล่มแต่เรื่องเดียวกันก็ได้ เพื่อตรวจสอบซึ่งกันและกัน

4. กิจกรรมการอ่านเอง เมื่อเด็กฟังครูอ่านหนังสือเล่มนั้นซ้ำ ๆ จนจดจำได้ และรู้จักสนใจหนังสือเล่มนั้นมาก ทันทึที่มีเวลาว่าง เด็กจะสนใจหยิบหนังสือเล่มโปรดขึ้นมาอ่าน ช่วงแรกเด็กอาจจะอ่านไม่สัมพันธ์กับหน้าหนังสือหรืออ่านผิด ๆ ถูก ๆ ความพยายามเหล่านี้ต้องได้รับการสนับสนุนถ้าเด็กอยากจะอ่านต้องให้อ่าน และครูอาจช่วยแนะนำ สนใจฟังเด็กอ่าน ครูควรจัดเวลาให้พอที่จะได้ฟังแต่ละคนอ่าน

การอ่านเองมีข้อควรปฏิบัติดังนี้

- 1) ควรจัดเวลาสำหรับการขำมอ่าน เน้นให้อ่านเบาๆ หรืออ่านเงียบๆ
- 2) ควรจัดหาหนังสือสำหรับการอ่านเอง ทั้งประเภทที่เหมาะสมแต่การจดจำและหนังสือ

นิทานที่น่าสนใจ

- 3) ควรให้เด็กยืมหนังสือที่เด็กชอบไปอ่านต่อที่บ้าน

5. กิจกรรมหลังการอ่าน

กิจกรรมหลังการอ่านเป็นกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่มีลักษณะดังต่อไปนี้

- 1) กระบวนการเน้นที่การทำซ้ำจนเกิดทักษะ
- 2) กระบวนการทำให้สมองอยากจะฝึก และเชื่อว่าตัวเองจะทำได้สำเร็จไม่หมดหวัง
- 3) กระบวนการเทียบเคียงข้อมูลภาพกับคำ คำกับคำ จนแม่นยำก่อนที่จะให้ผู้เรียนคิด

คำตอบเอง

- 4) กระบวนการนำทางเป็นขั้นตอนจะช่วยให้สมองสามารถดึงเอาข้อมูลออกมาจัดเรียงแล้ว

เชื่อมต่อกันเป็นเรื่องราว

ทั้งนี้ กิจกรรมหลังการอ่านประกอบด้วย กิจกรรมการเรียนรู้ตัวอักษรและเสียงของอักษรภาษาไทยผ่านบทร้อยกรอง กิจกรรมการเรียนรู้ตัวอักษรและเสียงของอักษรภาษาไทยผ่านกิจกรรมที่มีความสนุกสนาน กิจกรรมการตั้งคำถาม กิจกรรมสร้างสรรค์ กิจกรรมเล่าย้อนกลับ กิจกรรมหนังสือเล่มเล็ก และกิจกรรมสร้างหนังสือนิทาน

จากกิจกรรมส่งเสริมพฤติกรรมการอ่านดังกล่าวข้างต้น จะเห็นได้ว่าเป็นกิจกรรมที่ครูปฐมวัยสามารถจัดได้ในบริบทที่เหมาะสมกับห้องเรียนของตน ไม่ว่าจะเป็นการอ่านออกเสียงให้เด็กฟัง การเล่านิทานให้เด็กฟัง การอ่านในใจ การอ่านร่วมกันทั้งชั้น การเล่าเรื่องซ้ำ การสอนอ่านแบบชี้แนะ การอ่านอิสระ การอ่านตามลำพัง และการอ่านหนังสือที่บ้าน รวมทั้งการจัดกิจกรรมหลังการอ่าน

1.3 การจัดสภาพแวดล้อมที่สร้างเสริมพฤติกรรมการอ่านของเด็กปฐมวัย

อารี สัททหวิ (2535) กล่าวถึงสภาพแวดล้อมที่จะส่งเสริมพฤติกรรมการอ่านของเด็กปฐมวัยว่า เด็กควรอยู่ในสภาพแวดล้อมที่เป็นตัวหนังสือที่มีความหมายกับเด็ก มีกิจกรรมปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนและครู มีโอกาสเลือกและทำงานที่ชอบและสนใจ ห้องเรียนควรจัดให้มีมุมหรือศูนย์ต่าง ๆ เช่น มุมบ้าน มุมบล็อก มุมวิทยาศาสตร์ แต่มุมที่เป็นมุมหนังสือนั้นจะมีชั้นวางหนังสือเป็นมุมห้องสมุด มีวรรณกรรมเด็กมากขึ้น และอาจเพิ่มมุมเขียนด้วยก็ได้ มุมห้องสมุดจะถือเป็นจุดเด่นในห้องเรียน เด็กสามารถขอยืมหนังสือกลับไปอ่านที่

บ้านได้ สำหรับหนังสือในมุมห้องสมุดนั้นครูจะต้องแสวงหาเพิ่มเติมและเปลี่ยยนอยู่ตลอดเวลา ส่วนมุมอื่น ๆ ก็ต้องมีเครื่องเขียน ป้าย ประกาศต่าง ๆ และที่จัดแสดงผลงานที่เด็กไว้ด้วยเพื่อให้เด็กคุ้นเคยกับตัวหนังสือ

บุษบง ตันติวงศ์ (2536) ได้กล่าวถึงการจัดสภาพแวดล้อมในห้องเรียนที่ส่งเสริมการเรียนรู้ภาษา ที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมพฤติกรรมการอ่านของเด็กปฐมวัย สรุปได้ว่า ในห้องเรียนครูควรจะทำให้มีวัสดุอุปกรณ์ที่เปิดโอกาสให้เด็กได้อ่านเขียนจากภาษาที่อยู่รอบตัวตลอดเวลา เช่น ในมุมบ้านจะมีชื่อเจ้าของบ้าน มีบ้านเลขที่และตู้จดหมายตรงทางเข้าบ้าน มีปฏิทิน สมุดบันทึกเล็ก และดินสอวางไว้ใกล้ ๆ โทรศัพท์ เด็ก ๆ จะได้ทำกิจกรรมหลายอย่างในช่วงเวลาเดียวกัน เด็กได้ตัดสินใจเลือกกิจกรรมเหล่านั้นเอง ได้คิดเรื่องที่น่าสนใจและมีประสบการณ์ตรง ได้เขียนจากความเข้าใจและประสบการณ์ และได้พูดคุยแลกเปลี่ยนประสบการณ์กับเพื่อน

มอร์โรว์ (Morrow 1989 อ้างถึงใน วรนาท รักสกุลไทย และนฤมล เนียมหอม 2551) ได้กล่าวถึงการจัดห้องเรียน ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมพฤติกรรมการอ่านของเด็กปฐมวัยว่าครูสามารถจัดทุกมุมในห้องเรียนให้มีลักษณะที่เอื้อต่อการเรียนภาษาได้โดยจัดให้มีวัสดุอุปกรณ์สำหรับอ่านและเขียนไว้ในแต่ละมุม โดยให้สอดคล้องกับหัวข้อในมุมนั้น และมุมที่เน้นมากที่สุด คือ มุมห้องสมุด การจัดมุมห้องสมุดจะต้องให้มีทั้งกิจกรรมการอ่านและการเขียน มุมห้องสมุดที่ดีควรมีหนังสือ จำนวน 5-8 เล่ม ต่อเด็ก 1 คน มีหนังสือหลายประเภท และมีการเปลี่ยนแปลงหนังสือตามโอกาส มีวัสดุอุปกรณ์สำหรับอ่านและเขียนที่หลากหลาย โดยจะต้องจัดให้เป็นระบบน่าสนใจ และดึงดูดใจให้เด็กเข้าไปอ่านและเขียน ที่สำคัญก็คือ เด็กจะต้องได้เลือกทำกิจกรรม ที่ตนเองต้องการที่จะเรียนรู้ด้วยตนเอง และทำกิจกรรมต่าง ๆ ด้วยความสนุกสนาน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2552) ได้เสนอแนวทางในการจัดสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมศักยภาพทางภาษาที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมพฤติกรรมการอ่านของเด็กปฐมวัย สรุปได้ดังนี้

1. การจัดห้องเรียนที่ให้ความสำคัญกับตัวอักษรและภาษา

- 1) ห้องเรียนมีบรรยากาศที่อบอุ่น เป็นระเบียบ สวยงาม
- 2) มีตัวหนังสือที่มีความหมายสื่อสมกับเด็กติดอยู่บนสื่อ อุปกรณ์ ของเล่น ของใช้บางอย่าง หมุนเวียนกัน เช่น มุมบ้าน อาจมีบ้านเลขที่ มีชื่อบ้าน
- 3) มีโปสเตอร์ ป้าย ที่มีภาพประกอบชัดเจน
- 4) มีมุมหนังสือหรือมุมนักอ่าน
- 5) มีสื่อวัสดุอุปกรณ์ที่จะทำกิจกรรมให้เพียงพอ
- 6) มีภาพประกอบการส่งเสริมพฤติกรรมที่ต้องการให้เด็กปฏิบัติหรือไม่ปฏิบัติ เช่น การเก็บของเล่น รองเท้า การปิด-เปิด กระจกไม่ใช้เสียง
- 7) มีบรรยากาศที่ผ่อนคลาย สบาย ๆ ให้กำลังใจ ชื่นชม
- 8) ครูเป็นตัวอย่างที่ดีในการอ่าน การเขียน และสนใจการอ่านหนังสือและกิจกรรมทางภาษา โดยอ่านหนังสือให้เด็กเห็น

2. การจัดมุมหนังสือหรือมุมนักอ่าน

- 1) จัดบริเวณที่จะเป็นมุมหนังสือหรือมุมนักอ่านให้เป็นสัดส่วน เป็นพื้นที่ที่ปิดมีความสงบ เพื่อให้มีสมาธิ อาจจะใช้แผงฉากเตี้ย ๆ ตู้ หรือชั้นวางของวางกันเป็นบริเวณ
- 2) มีชั้นวางหนังสือ อาจทำด้วยไม้ กระจกแข็ง หรือผ้าสำหรับวางหนังสือในระดับสายตา เด็ก สามารถหยิบอ่านได้สะดวก การวางหนังสือให้เห็นปกหนังสือ จะช่วยให้เด็กสนใจหนังสือมากขึ้น
- 3) จัดบรรยากาศให้สบาย ๆ น่าสนใจ เช่น ปูเสื่อ พรม หรือเสื่อน้ำมัน มีหมอนอิง จัดโต๊ะเก้าอี้ให้เด็กนั่ง เพื่อให้เด็กได้นั่ง นอน หรือนั่งพิงเอนหลังอ่านหนังสือ
- 4) มีหนังสือจำนวนเพียงพอแก่เด็ก โดยทั่วไปเด็ก 1 คน ควรมีหนังสือ 5-8 เล่ม
- 5) มีหนังสือที่หลากหลาย เช่น นิทาน บทร้องเล่น คำคล้องจอง สารานุกรมภาพสำหรับเด็ก ซึ่งเป็นเรื่องราวเกี่ยวกับสัตว์ พืช สิ่งแวดล้อม หนังสือภาพ หนังสือไม่มีรูปภาพ หนังสือที่เด็กทำเอง
- 6) มีการหมุนเวียนหนังสือ อาจจะสัปดาห์หรือเดือนละ 1 ครั้ง และคงหนังสือเล่มโปรดของเด็ก หรือหนังสือที่เด็กส่วนใหญ่ชอบหยิบอ่านไว้ อาจเก็บไว้นาน 2-3 เดือน แล้วแต่ความสนใจของเด็ก

3. การจัดกิจกรรมส่งเสริมศักยภาพทางภาษา

- 1) จัดสื่อ อุปกรณ์ให้เด็กได้เล่นบทบาทสมมติ หรือเล่นนิทานหลังจากอ่านหนังสือ เช่น หุ่นเสื่อผ้าในนิทานไว้ใกล้กับบริเวณมุมหนังสือหรือมุมนักอ่าน ซึ่งอาจจะใช้สื่อในมุมบ้านก็ได้
- 2) จัดทำบัตรอักษร บัตรคำที่มีความหมายกับเด็ก หรือตัวหนังสือพลาสติกไว้ในตะกร้า จัดกระดาษ ดินสอ ปากกาปลายสักหลาด สีเทียน สีไม้ กระจกหน้าต่าง หรือกระจกบานเลื่อนไว้ให้เด็กได้ขีดเขียน
- 3) จัดทำต้นไม้หนังสือโดยใช้กิ่งไม้แห้งตั้งไว้ ตัดกระดาษเปล่าเป็นรูปผลไม้ชนิดต่าง ๆ เจาะรูด้านบนไว้ ตัดเชือกสั้น ๆ ผูกไว้ในกล่อง ให้เด็กเขียนตามความสนใจและ/หรือบอกให้ครูเขียนแล้วนำไปผูกไว้ที่กิ่งไม้ หรือบางแห่งจะใช้กล่องทำธนาคารคำให้เด็กเขียนบัตรละคำที่สัมพันธ์กับสิ่งที่เด็กต้องการสื่อความหมาย แล้วนำไปใส่ไว้
- 4) จัดทำสมุดบันทึกการอ่าน ให้เด็กบันทึกโดยการวาดภาพหรือทำสัญลักษณ์ว่าได้อ่านหนังสือเล่มใดบ้าง
- 5) ให้เด็กยืมหนังสือไปอ่านที่บ้านโดยทำสมุดบันทึกหรือให้ผู้ปกครองยืมด้วยอาจใช้บันทึกในข้อ 4 ก็ได้
- 6) จัดกิจกรรมส่งเสริมภาษา เช่น สัปดาห์นักอ่าน อาจมีกิจกรรมการเล่านิทาน การแสดงบทบาทสมมติ การท่องคำคล้องจอง การเขียนคำ การวาดภาพ การทำหนังสือของเด็กจากภาพหรืองานที่เด็กเขียน หรือผู้ปกครองมีส่วนร่วม การทำพจนานุกรมภาพ การนำเสนอผลงานด้านการอ่านเขียนของเด็ก
- 7) จัดเกมฝึกทักษะทางภาษาให้เด็กได้เล่นที่โรงเรียนในช่วงการเล่นเสรีหรือเกมการศึกษา หรือยืมไปเล่นที่บ้าน
- 8) จัดทำอัลบั้มภาษาหรือแฟ้มภาษาเป็นที่เก็บสะสมผลงานเด็ก เพื่อดูความก้าวหน้าทางภาษาของเด็ก เช่น ภาพวาด บันทึกการอ่านหนังสือ หรือผลงานการเขียนของเด็ก

9) จัดมุมผู้ปกครองบริเวณที่ผู้ปกครองมารับ-ส่งเด็ก เพื่อเป็นการสื่อสารและให้ความรู้แก่ผู้ปกครองในเรื่องต่าง ๆ มีหนังสือ แผ่นพับ ผลงานเด็ก ป้ายนิเทศ จดหมายข่าว วารสารต่าง ๆ ให้ผู้ปกครองศึกษาตามความสนใจ

4. สภาพแวดล้อมและแหล่งเรียนรู้นอกห้องเรียน

1) ห้องสมุดโรงเรียน ห้องสมุดประชาชน พาเด็กไปแนะนำหนังสือ ดูหนังสือ หรือใช้เป็นที่จัดกิจกรรม เช่น การศึกษาข้อมูลจากหนังสือต่าง ๆ หรือสำรวจหนังสือที่เด็กสนใจ

2) บริเวณโรงเรียนที่มีตัวหนังสือหรือภาพที่ชัดเจน พาเด็กไปแนะนำหนังสือ ดูหนังสือ หรือใช้จัดกิจกรรม เช่น ป้าย ป้ายนิเทศห้องต่าง ๆ ต้นไม้ สวนย่อม เรือนเพาะชำ

3) นอกบริเวณโรงเรียนที่มีป้ายหรือรูปภาพที่ชัดเจน พาเด็กไปดูสถานที่หรือจัดกิจกรรม เช่น ป้ายประชาสัมพันธ์ ป้ายสถานที่

4) ร้านจำหน่ายหนังสือ พาเด็กไปร้านจำหน่ายหนังสือเพื่อแนะนำหนังสือประเภทต่าง ๆ ของหนังสือ สำรวจหนังสือที่เด็กสนใจ

สรุปได้ว่าการจัดสภาพแวดล้อมที่สร้างเสริมพฤติกรรมการอ่านของเด็กปฐมวัยสามารถจัดได้หลากหลายแนวทางทั้งสภาพแวดล้อมทางกายภาพในส่วนของการจัดมุม จัดสถานที่ จัดหนังสือ จัดสิ่งของวัสดุอุปกรณ์ ครุภัณฑ์ ทั้งในและนอกห้องเรียน รวมทั้งการจัดสภาพแวดล้อมทางจิตภาพหรือการจัดบรรยากาศที่อยู่ เป็นกันเองเป็นอิสระ สนุกสนานท้าทาย เพื่อให้เด็กได้ปฏิบัติกิจกรรมเกี่ยวกับการอ่าน ซึ่งจะทำให้เด็กปฐมวัยค่อย ๆ พัฒนาลักษณะนิสัยรักการอ่านขึ้นเรื่อย ๆ

1.4 การประเมินพฤติกรรมการอ่านของเด็กปฐมวัย

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน(2552) กล่าวถึงแนวทางในการประเมินพัฒนาการทางภาษา ดังนี้

(1) ใช้เครื่องมือประเมินที่เหมาะสมกับธรรมชาติของการเรียนรู้ภาษาของเด็ก

(2) ใช้เครื่องมือในการประเมินที่หลากหลาย การประเมินพัฒนาการทางภาษาของเด็กปฐมวัยควรเป็นแบบไม่เป็นทางการ ซึ่งมีวิธีการที่เหมาะสมกับแนวทางนี้ คือ การสังเกต การสนทนากับเด็กและบันทึกอย่างเป็นระบบ เก็บตัวอย่างงานหรือใช้แฟ้มสะสมงาน

(3) บูรณาการการสอนกับการประเมิน ควรประเมินพัฒนาการไปพร้อม ๆ กับการสอน ให้เป็นเนื้อเดียวกัน เพื่อทราบความก้าวหน้าของพัฒนาการทางภาษาของเด็กปฐมวัย

(4) เน้นที่ความก้าวหน้าของเด็ก ในการประเมินพัฒนาการทางภาษา ครูควรบันทึกสิ่งที่เด็กสามารถทำได้ เพื่อเป็นการประเมินความก้าวหน้าของเด็ก

(5) ให้ความสนใจทั้งกระบวนการและผลผลิต ครูควรให้ความสนใจกับกระบวนการเรียนรู้ภาษาและการใช้ภาษาของเด็ก ควรตรวจสอบทั้งกระบวนการและผลผลิตด้านการใช้ภาษาควบคู่กันไป

(6) ประเมินจากบริบทที่หลากหลาย ครูควรประเมินพัฒนาการทางภาษาของเด็กจากบริบทที่หลากหลาย เพื่อให้ได้ผลการประเมินที่ตรงกับสภาพที่เป็นจริงของเด็ก ไม่ควรด่วนสรุปจากเพียงสถานการณ์ใดสถานการณ์หนึ่ง

(7) ประเมินเด็กเป็นรายบุคคล ครูควรเฝ้าสังเกตติดตามการเรียนรู้ภาษาและการใช้ภาษาของเด็กเป็นรายบุคคล เพื่อทราบความก้าวหน้า ความสนใจ ความคิด ทักษะของเด็ก ช่วยให้การวางแผนการสอนประสบผลสำเร็จ

(8) ให้เด็กมีโอกาสประเมินตนเอง เด็กควรได้รับการกระตุ้นให้คิดไตร่ตรองเพื่อการประเมินความก้าวหน้าของตนเอง มีส่วนร่วมในการติดตามความก้าวหน้าของตนเอง จะช่วยให้เด็กเกิดภาคภูมิใจในตนเอง และเกิดความต้องการที่จะพัฒนาตนเองต่อไป

ในส่วนของการประเมินพฤติกรรมรักการอ่านของเด็กปฐมวัยเป็นการประเมินอย่างไม่เป็นทางการ เป็นการประเมินพัฒนาการทางภาษาของเด็กปฐมวัยส่วนหนึ่ง แนวทางในการประเมินพฤติกรรมรักการอ่านของเด็กปฐมวัย มีวิธีการที่เหมาะสม คือ การสังเกตและบันทึกพฤติกรรม/คำพูดของเด็ก ครูควรใช้เวลาในการสังเกตและเฝ้าดูการใช้ภาษาของเด็ก เพื่อให้ทราบว่าเด็กแต่ละคนมีจุดเด่น ความต้องการ ความสนใจ และต้องการความช่วยเหลือในเรื่องใด โดยจัดทำแบบบันทึกทั้งประเภทสำรวจรายการ หรือแบบสำรวจการจดบันทึก ให้ครอบคลุมพฤติกรรมที่ต้องการสังเกต รวมทั้งกำหนดเวลาและแนวทางที่ชัดเจนในการบันทึกอย่างต่อเนื่อง

1.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมรักการอ่านของเด็กปฐมวัย

ไพรัตน์ อยู่สมบูรณ์ (2539) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาพฤติกรรมเชิงจริยธรรมและนิสัยรักการอ่านในเด็กก่อนวัยเรียนโดยการเล่านิทานแบบไม่จบเรื่อง ผลการวิจัยพบว่า

1. เด็กก่อนวัยเรียนกลุ่มที่ได้ฟังนิทานก่อนนอนโดยวิธีเล่าจบเรื่อง และเล่าไม่จบเรื่องมีพฤติกรรมเชิงจริยธรรมด้านความเมตตาสูงกว่ากลุ่มที่ไม่ได้ฟังนิทานก่อนนอนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2. เด็กก่อนวัยเรียนกลุ่มที่ได้ฟังนิทานก่อนนอนโดยวิธีเล่าไม่จบเรื่องกับกลุ่มที่ได้ฟังนิทานก่อนนอนโดยวิธีเล่าจบเรื่องมีพฤติกรรมเชิงจริยธรรมด้านความเมตตา กรุณาไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. เด็กก่อนวัยเรียนกลุ่มที่ได้ฟังนิทานก่อนนอนโดยแม่เป็นผู้เล่า ครูเป็นผู้เล่า และแม่และครูเป็นผู้เล่า มีพฤติกรรมเชิงจริยธรรมด้านความเมตตากรุณาไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

4. ไม่มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างลักษณะผู้เล่า และวิธีการเล่านิทานก่อนนอนที่มีต่อพฤติกรรมเชิงจริยธรรมด้านความเมตตากรุณาของเด็กก่อนวัยเรียน

5. เด็กก่อนวัยเรียนกลุ่มที่ได้ฟังนิทานก่อนนอนโดยวิธีเล่าจบเรื่องและเล่าไม่จบเรื่องมีนิสัยรักการอ่านสูงกว่ากลุ่มที่ไม่ได้ฟังนิทานก่อนนอนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

6. เด็กก่อนวัยเรียนกลุ่มที่ได้ฟังนิทานก่อนนอนโดยวิธีเล่าไม่จบเรื่องมีนิสัยรักการอ่านสูงกว่ากลุ่มที่ได้ฟังนิทานก่อนนอนโดยวิธีเล่าจบเรื่อง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ . 05

7. เด็กก่อนวัยเรียนกลุ่มที่ได้ฟังนิทานก่อนนอนโดยแม่เป็นผู้เล่า ครูเป็นผู้เล่า และแม่และครูเป็นผู้เล่า มีนิสัยรักการอ่านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ . 05

8. มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างลักษณะผู้เล่า และวิธีการเล่านิทานก่อนนอนที่มีต่อนิสัยรักการอ่านของเด็กก่อนวัยเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ . 05

สถิรินทร์ อยู่คงแก้ว (2541) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ทักษะทางภาษาของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการสรุปกิจกรรมในวงกลมโดยใช้เทคนิคการสร้างสมุดเล่มใหญ่ ผลการวิจัยพบว่า

1. เด็กปฐมวัยที่ได้รับการสรุปกิจกรรมในวงกลมโดยใช้เทคนิคการสร้างสมุดเล่มใหญ่ก่อนและหลังการทดลองมีทักษะทางภาษาแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

2. เด็กปฐมวัยที่ได้รับการสรุปกิจกรรมในวงกลมแบบปกติทั้งก่อนและหลังการทดลองมีทักษะทางภาษาแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ . 01

3. เด็กปฐมวัยที่ได้รับการสรุปกิจกรรมในวงกลมโดยใช้เทคนิคการสร้างสมุดเล่มใหญ่กับเด็กปฐมวัยที่ได้รับการสรุปกิจกรรมในวงกลมตามแผนการจัดประสบการณ์ชั้นอนุบาลปีที่ 1 ของโรงเรียนไพฑูริย์ กรุงเทพมหานคร สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน(แบบปกติ) มีทักษะทางภาษาแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

เกษิศา บุญธรรม (2542) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาความพร้อมด้านทักษะทางภาษาของนักเรียนชาวเขาชั้นอนุบาลปีที่ 2 โดยใช้วิธีมุ่งประสบการณ์ภาษา ผลการวิจัยพบว่า

1. ได้แผนการสอนภาษาไทยแบบมุ่งประสบการณ์ภาษารูปแบบที่ 1 มีขั้นตอนในการสอนคือ ขั้นที่ 1 ครูอ่านเรื่องให้นักเรียนฟัง ขั้นที่ 2 นักเรียนเล่าเรื่องย้อนกลับ ขั้นที่ 3 สรุปเรื่องร่วมกันระหว่างครูและนักเรียน ขั้นที่ 4 ทำหนังสือเล่มใหญ่ ขั้นที่ 5 เกมการศึกษาและเกมฝึกทักษะทางภาษา เพื่อพัฒนาความพร้อมด้านทักษะทางภาษาของนักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 2 จำนวน 20 แผนและใช้เวลาในการจัดกิจกรรม 4 สัปดาห์

2. นักเรียนกลุ่มทดลองที่ได้รับการสอนแบบมุ่งประสบการณ์ภาษามีคะแนนเฉลี่ยของแบบทดสอบความพร้อมด้านทักษะทางภาษาก่อนเรียนและหลังเรียนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จิราภรณ์ ปรีชาชน (2544) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การจัดกิจกรรมส่งเสริมความสามารถด้านการอ่านตามแนวการสอนภาษาแบบธรรมชาติ สำหรับนักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 2 พบว่านักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 2 ที่ได้รับการจัดกิจกรรมส่งเสริมความสามารถด้านการอ่านตามแนวการสอนภาษาแบบธรรมชาติมีความสามารถด้านการอ่านสูงขึ้น และมีพฤติกรรมการอ่านที่พบบ่อยในด้านการใช้หนังสือของนักเรียนส่วน

ใหญ่ คือ อ่านหนังสือจากหน้าซ้ายไปหน้าขวา อ่านกวาดสายตาโดยอ่านข้อความจากซ้ายไปขวา และกวาดสายตากลับมาทางซ้าย พฤติกรรมที่ไม่พบส่วนใหญ่ คือ การหาตอนเริ่มต้นและตอนจบของเรื่อง พฤติกรรมที่พบบ่อยในด้านการอ่านตัวอักษรของนักเรียนส่วนใหญ่ คือ กวาดสายตาถูกทิศทาง เมื่อมองข้อความที่คุ้นเคยและชี้ตัวอักษรในตัวพร้อมกับออกเสียงไปด้วย พฤติกรรมที่ไม่พบส่วนใหญ่ คือ การหาคำที่มีตัวอักษรคล้ายคลึงกัน และพฤติกรรมที่พบบ่อยในด้านความเข้าใจในสิ่งที่อ่านของนักเรียนส่วนใหญ่ คือ การเล่นเกมโดยใช้บัตรคำที่มีคำคุ้นเคย และเรียงบัตรคำได้อย่างถูกต้อง

อนงค์ วรพันธ์ (2546) ได้ทำการวิจัยเรื่อง พัฒนาการอ่านและการเขียนของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเล่นิทานประกอบการทำสมุดเล่มเล็ก พบว่า เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเล่นิทานประกอบการทำสมุดเล่มเล็กรายบุคคล กิจกรรมการเล่นิทานประกอบการทำสมุดเล่มเล็กรายกลุ่ม และกิจกรรมการเล่นิทานแบบปกติ มีพัฒนาการอ่านแตกต่างกัน และมีพัฒนาการทางภาษาด้านการอ่านของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเล่นิทานประกอบการทำสมุดเล่มเล็กรายบุคคล และเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเล่นิทานประกอบการทำสมุดเล่มเล็กรายกลุ่มแตกต่างกันจากกลุ่มเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเล่นิทานแบบปกติ ส่วนเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเล่นิทานประกอบการทำสมุดเล่มเล็กรายบุคคลกับเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเล่นิทานประกอบการทำสมุดเล่มเล็กรายกลุ่มไม่แตกต่างกัน

ดุจเดือน จิรานนท์ (2547) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ผลของการใช้สมุดภาพอิเล็กทรอนิกส์ที่มีต่อความพร้อมทางการอ่านของเด็กอนุบาล ผลการวิจัยพบว่า

- 1) ความพร้อมทางการอ่านของเด็กอนุบาลที่ได้รับการจัดการเรียนการสอนโดยใช้สมุดภาพอิเล็กทรอนิกส์สูงกว่าความพร้อมทางการอ่านของเด็กอนุบาลที่ได้รับการจัดการเรียนการสอนโดยวิธีปกติที่ระดับความมีนัยสำคัญ .01
- 2) ความเข้าใจเรื่องจากภาพ ความเข้าใจในการฟังและความสามารถในการรู้จักคำศัพท์ของเด็กอนุบาลที่ได้รับการจัดการเรียนการสอนโดยใช้สมุดภาพอิเล็กทรอนิกส์สูงกว่าความพร้อมทางการอ่านของเด็กอนุบาลที่ได้รับการจัดการเรียนการสอนโดยวิธีปกติที่ระดับความมีนัยสำคัญ .01
- 3) ความพร้อมทางการอ่านของเด็กอนุบาลที่ได้รับการจัดการเรียนการสอนโดยใช้สมุดภาพอิเล็กทรอนิกส์หลังการจัดการเรียนการสอนสูงกว่าความพร้อมทางการอ่านของเด็กก่อนการจัดการเรียนการสอนที่ระดับความมีนัยสำคัญ .01
- 4) ความเข้าใจเรื่องจากภาพ ความเข้าใจในการฟังและความสามารถในการรู้จักคำศัพท์ของเด็กอนุบาลที่ได้รับการจัดการเรียนการสอนโดยใช้สมุดภาพอิเล็กทรอนิกส์หลังการจัดการเรียนการสอนสูงกว่าความพร้อมทางการอ่านของเด็กก่อนการจัดการเรียนการสอนที่ระดับความมีนัยสำคัญ .01

สุปราณี ประคำผอง (2547) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ผลของการใช้โปรแกรมการส่งเสริมเด็กปฐมวัยให้มี

นิสัยรักการอ่านโดยผู้ปกครอง ผลการวิจัยพบว่า ผู้ปกครองที่ใช้โปรแกรมการส่งเสริมเด็กปฐมวัยให้มีนิสัยรักการอ่านมีความรู้ความเข้าใจในการส่งเสริมเด็กปฐมวัยให้มีนิสัยรักการอ่าน หลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ปราณี นาคมทอง (2548) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การส่งเสริมนิสัยรักการอ่านโดยการเล่านิทานสำหรับเด็กอายุ 3-5 ขวบ บ้านโคกประสิทธิ์ กิ่งอำเภอเมืองชัย จังหวัดกาฬสินธุ์ ผลการวิจัยพบว่า

1. เด็กที่ได้รับการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านโดยการเล่านิทาน มีลักษณะพฤติกรรมที่แสดงออกถึงนิสัยรักการอ่านในขณะที่ฟังนิทานแต่ละเรื่องโดยส่วนรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาลักษณะพฤติกรรมการแสดงออกของเด็กขณะฟังนิทานแต่ละเรื่อง พบว่า ตั้งแต่เรื่องที่ 1 ถึง เรื่องที่ 6 เด็กมีระดับพฤติกรรมแสดงออกอยู่ในระดับน้อย เรื่องที่ 7 อยู่ในระดับปานกลาง และเรื่องที่ 8 ถึงเรื่องที่ 10 อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาลักษณะพฤติกรรมของเด็กที่แสดงออกในขณะที่ฟังนิทานเป็นรายด้าน ได้แก่ ด้านการเตรียมตัวฟังนิทาน พบว่า เด็กอยากรู้หรือสนทนาเกี่ยวกับนิทานและพร้อมที่จะฟังมากที่สุด รองลงมาคือ เด็กนั่งฟังอย่างเรียบร้อยและดูผ่อนคลายเป็นธรรมชาติ ด้านขณะฟังนิทานพบว่า เด็กมีความกระตือรือร้นในการฟังมากที่สุด รองลงมาคือเด็กมีความสนุกสนานเพลิดเพลินและเด็กนั่งฟังอย่างตั้งใจและสนใจฟังนิทานจนจบตามลำดับลักษณะพฤติกรรมที่แสดงออกน้อยที่สุดในขณะฟังนิทาน คือ เด็กแสดงบทบาทสมมติตัวละครในนิทาน ด้านหลังจากฟังนิทานพบว่า เด็กสามารถบอกชื่อตัวละครในนิทานได้มากที่สุด รองลงมาคือ เด็กสามารถบอกลักษณะตัวละครในนิทานได้และเด็กสามารถพูดลำดับเหตุการณ์ในนิทานได้ตามลำดับ ลักษณะพฤติกรรมที่แสดงออกน้อยที่สุดหลังจากฟังนิทาน คือ เด็กสามารถเล่าเรื่องราวย่อ ๆ ได้

2. เด็กที่ได้รับการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านโดยการเล่านิทาน มีลักษณะพฤติกรรมที่แสดงออกถึงนิสัยรักการอ่านขณะอยู่ที่บ้านหลังจากฟังนิทานจบแต่ละเรื่องโดยส่วนรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาลักษณะพฤติกรรมแสดงออกของเด็กหลังจากฟังนิทานจบแต่ละเรื่อง พบว่า ตั้งแต่เรื่องที่ 1 ถึงเรื่องที่ 6 เด็กมีระดับพฤติกรรมแสดงออกอยู่ในระดับน้อย เรื่องที่ 7 อยู่ในระดับปานกลาง และเรื่องที่ 8 ถึงเรื่องที่ 10 อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาลักษณะพฤติกรรมของเด็กขณะอยู่ที่บ้านหลังจากฟังนิทานจบแต่ละเรื่องเป็นรายข้อ พบว่า เด็กอยากให้ผู้ปกครองเล่านิทานให้ฟังอีกมากที่สุด รองลงมาคือ เด็กหยิบหนังสือนิทานที่วางไว้ออกมาอ่านหรือดู และเด็กอยากให้ผู้ปกครองอ่านหนังสือที่พบให้ฟัง ตามลำดับ ลักษณะพฤติกรรมที่เด็กแสดงออกน้อยที่สุด คือ เด็กอยากเขียนเรื่องเกี่ยวกับนิทาน

3. เด็กที่ได้รับการส่งเสริมการอ่านโดยการเล่านิทาน มีลักษณะพฤติกรรมที่แสดงออกถึงนิสัยรักการอ่าน เมื่อฟังการเล่านิทานครบทั้ง 10 เรื่องโดยรวมอยู่ในระดับมาก ลักษณะพฤติกรรมของเด็กที่แสดงออกว่า มีนิสัยรักการอ่านมากที่สุด คือ เด็กหยิบหนังสือมาอ่านหรือดูบ่อยขึ้น รองลงมาคือ เด็กอยากให้ผู้ปกครองหรือคนอื่นอ่านหนังสือให้ฟัง และเด็กอยากอ่านหนังสือที่พบเห็นทั่วไป พฤติกรรมที่เด็กแสดงออกน้อยที่สุดคือ เด็กสามารถที่จะแนะนำให้เพื่อนอ่านหรือดูหนังสือ

โดยสรุป เด็กที่ได้รับการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านโดยการเล่านิทาน มีลักษณะพฤติกรรมที่แสดงนิสัยรักการอ่านมากขึ้น ดังนั้นผู้ปกครอง ครู หรือผู้ที่เกี่ยวข้องควรให้ความสำคัญกับการเล่านิทานให้เด็กฟังอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ เพราะการเล่านิทานช่วยสร้างความเพลิดเพลินสร้างสรรค์จินตนาการ สร้างความสัมพันธ์ใกล้ชิดสนิทสนมระหว่างเด็กกับผู้ปกครอง หรือผู้เล่าและสามารถปลูกฝังนิสัยรักการอ่านให้กับเด็กได้

วารภรณ์ หทัยปราชญ์ (2550) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ผลการให้ความรู้ผู้ปกครองที่มีต่อนิสัยรักการอ่านของเด็กปฐมวัยโรงเรียนเกษมพิทยา กรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมจากผู้ปกครองมีคะแนนนิสัยรักการอ่านเพิ่มขึ้นทั้งในภาพรวมและเป็นรายพฤติกรรม และมีคะแนนนิสัยรักการอ่านหลังได้รับการจัดกิจกรรมจากผู้ปกครองสูงกว่าก่อนได้รับการจัดกิจกรรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

หทัยรัตน์ ศรีวรเดชไพศาล (2550) ได้ทำการวิจัยเรื่อง พฤติกรรมส่งเสริมนิสัยรักการอ่านของผู้ปกครองเด็กปฐมวัยในจังหวัดนนทบุรี ผลการวิจัยพบว่า พฤติกรรมส่งเสริมนิสัยรักการอ่านของเด็กปฐมวัยอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าผู้ปกครองมีการปฏิบัติพฤติกรรมส่งเสริมนิสัยรักการอ่านของเด็กปฐมวัยในด้านการให้ความรู้ ด้านการเป็นตัวอย่าง และด้านการจัดสภาพแวดล้อมในระดับปานกลาง ส่วนด้านการเสริมแรงมีการปฏิบัติในระดับมาก และเมื่อจำแนกตามปัจจัยประชากร เศรษฐกิจสังคม และจิตวิทยาของผู้ปกครองพบว่า ผู้ปกครองที่มีอาชีพหลัก สถานะการเงินของครอบครัว ระดับการศึกษา แหล่งความรู้ที่ได้รับ จำนวนเวลาที่ให้แก่บุตรหลาน ความรู้เกี่ยวกับการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านของเด็กปฐมวัย เจตคติต่อการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านของเด็กปฐมวัย และการเข้าร่วมกิจกรรมส่งเสริมนิสัยรักการอ่านกับทางโรงเรียนต่างกัน มีพฤติกรรมส่งเสริมนิสัยรักการอ่านของเด็กปฐมวัยแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนผู้ปกครองที่มีลักษณะครอบครัวและจำนวนบุตรหลานที่ต้องอุปการะต่างกัน มีพฤติกรรมส่งเสริมนิสัยรักการอ่านของเด็กปฐมวัยไม่แตกต่างกัน ผู้ปกครองที่เข้าร่วมกิจกรรมส่งเสริมนิสัยรักการอ่านกับทางโรงเรียนในระดับมากมีพฤติกรรมส่งเสริมนิสัยรักการอ่านของเด็กปฐมวัยมากที่สุด

อารยา วานิลทิพย์ (2550) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ผลของการจัดประสบการณ์ภาษาอังกฤษตามแนวการสอนภาษาเพื่อการสื่อสารที่มีต่อความเข้าใจคำศัพท์ของเด็กอนุบาล ในโรงเรียนสังกัดเขตพื้นที่การศึกษา กรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่าหลักการทดลองกลุ่มทดลองมีความเข้าใจคำศัพท์สูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01 และมีความพึงพอใจในการเรียนภาษาอังกฤษในระดับมาก

ไพฑูรย์ อัครประชะ (2551) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาทักษะทางภาษาโดยใช้โปรแกรมบทเรียนสำหรับนักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 2 ผลการวิจัยพบว่า

1. โปรแกรมบทเรียนที่พัฒนาขึ้นมีประสิทธิภาพเท่ากับ 91.55/87.08 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้
2. โปรแกรมบทเรียนมีค่าดัชนีประสิทธิผล ค่าเท่ากับ 0.67 ซึ่งแสดงว่าโปรแกรมบทเรียนช่วยทำให้นักเรียนมีความก้าวหน้าในการเรียนร้อยละ 67.02
3. นักเรียนที่เรียนด้วยโปรแกรมบทเรียนมีความพึงพอใจต่อการเรียนรู้ด้วยโปรแกรมบทเรียนอยู่ในระดับมาก

โดยสรุป โปรแกรมบทเรียนที่พัฒนาขึ้น มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลเหมาะสมนักเรียนมีความพึงพอใจในการเรียนรู้ เป็นประโยชน์สำหรับนักเรียนและครู ดังนั้นครูสามารถนำไปใช้ประกอบการเรียนการสอนให้บรรลุจุดมุ่งหมายได้

นารินทร์ จันทฤทธิ์ (2553) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การส่งเสริมทักษะทางภาษาของเด็กปฐมวัยโดยใช้กิจกรรมคำคล้องจองทำนองสรภัญญ์ตามแนวคิดสมองเป็นฐาน (Brain Based Learning) ผลการวิจัยพบว่า

1. ประสิทธิภาพของแผนการจัดประสบการณ์ส่งเสริมทักษะทางภาษาโดยใช้กิจกรรม คำคล้องจองทำนองสรภัญญ์ เพื่อพัฒนาความสามารถทางภาษาของเด็กปฐมวัย ตามแนวคิดสมองเป็นฐาน เท่ากับ 81.52/80.20 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ คือ 75/75
2. ดัชนีประสิทธิผลของการส่งเสริมทักษะทางภาษาของเด็กปฐมวัย โดยใช้กิจกรรมท่องคำคล้องจองทำนองสรภัญญ์ตามแนวคิดสมองเป็นฐาน มีค่าเท่ากับ 0.5796
3. นักเรียนที่เรียนด้วยการส่งเสริมทักษะทางภาษาของเด็กปฐมวัย โดยใช้กิจกรรมท่องคำคล้องจองทำนองสรภัญญ์ตามแนวคิดสมองเป็นฐาน มีคะแนนเฉลี่ยของทักษะภาษาด้านการฟัง พูด อ่าน และเขียน หลังการเรียนรู้เพิ่มขึ้นจากก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

โดยสรุป นักเรียนที่ได้รับการส่งเสริมทักษะทางภาษาของเด็กปฐมวัย โดยใช้กิจกรรมท่องคำคล้องจองทำนองสรภัญญ์ตามแนวคิดสมองเป็นฐาน มีคะแนนเฉลี่ยของทักษะภาษาด้านการฟัง การพูด การอ่าน และการเขียนหลังการเรียนรู้เพิ่มขึ้นจากก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 การส่งเสริมทักษะทางภาษาของเด็กปฐมวัย โดยใช้กิจกรรมคำคล้องจองทำนองสรภัญญ์ตามแนวคิดสมองเป็นฐาน มีประสิทธิภาพ บุคลากรที่มีส่วนเกี่ยวข้องสามารถนำไปพัฒนาการเรียนการสอนได้

บังอร ศรีกาล (2553) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ผลการพัฒนาทักษะทางภาษาของเด็กปฐมวัยโดยใช้วรรณกรรมเป็นฐาน ผลการวิจัยพบว่า

1. ผลการพัฒนาทักษะทางภาษาของเด็กปฐมวัย โดยใช้วรรณกรรมเป็นฐานมีประสิทธิภาพเท่ากับ 94.23/87.50 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด
2. ดัชนีประสิทธิผลของการพัฒนาทักษะทางภาษาของเด็กปฐมวัย โดยใช้วรรณกรรมเป็นฐานที่พัฒนาขึ้นมีค่าเท่ากับ 0.71

3. นักเรียนที่เรียนโดยใช้วรรณกรรมเป็นฐาน มีคะแนนเฉลี่ยพัฒนาการทักษะทางภาษาหลังเรียนเพิ่มขึ้นจากก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

4. เด็กปฐมวัยมีพฤติกรรมที่แสดงถึงทักษะทางภาษาระหว่างจัดประสบการณ์ โดยใช้วรรณกรรมเป็นฐาน ดีขึ้นทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ การฟัง การพูด การอ่าน และการเขียน

โดยสรุป การจัดประสบการณ์การพัฒนาทักษะทางภาษาของเด็กปฐมวัย โดยใช้วรรณกรรมเป็นฐานที่พัฒนาขึ้น มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลเหมาะสม สามารถนำไปใช้ในการจัดกิจกรรมเพื่อให้ผู้เรียนบรรลุผลตามจุดประสงค์การเรียนรู้ให้กับเด็กต่อไป

ชัยวุฒิ สินธุวงศานนท์ (2555) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาวิธีการสอนอ่านตามแนวคิดการส่งเสริมการเห็นคุณค่าในตนเองและการสอนภาษาแบบธรรมชาติสำหรับเด็กปฐมวัย พบว่า

1. ครูปฐมวัย มีปัญหาในด้านกระบวนการจัดกิจกรรมการอ่านหนังสือมาก ไม่เข้าใจในการจัดกิจกรรม จัดกิจกรรมตามความเข้าใจ จัดกิจกรรมไม่หลากหลาย มีปัญหาเกี่ยวกับเทคนิคและมีปัญหาวิธีการจัดกิจกรรมการอ่าน ครูขาดความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับเทคนิคและวิธีการจัดกิจกรรมการอ่าน มีประสบการณ์การสอนปฐมวัยน้อย มีปัญหาเกี่ยวกับการประเมินผลการอ่าน มีความไม่ชัดเจน และความเข้าใจไม่ตรงกัน และมีปัญหาเกี่ยวกับความร่วมมือของผู้ปกครองในการส่งเสริมการจัดกิจกรรม

2. วิธีการสอนอ่านตามแนวคิดการส่งเสริมการเห็นคุณค่าในตนเองและการสอนภาษาแบบธรรมชาติ เป็นวิธีการสอนที่บูรณาการแนวคิดการพัฒนาการด้านอารมณ์และจิตใจกับด้านสติปัญญา ให้ความสำคัญกับการพัฒนาด้านอารมณ์และจิตใจเป็นหลัก โดยใช้หลักการส่งเสริมการเห็นคุณค่าในตนเองผสมผสานกับหลักการจัดการสอนภาษาแบบธรรมชาติ มีขั้นตอนการสอน 6 ขั้นตอน ได้แก่ 1) ด้วยรักสู่ความไว้วางใจ 2) ประเมินตัวให้รู้ตน 3) สร้างคุณค่าตนด้วยการอ่าน 4) ผูกพันการอ่านด้วยตนเอง 5) สร้างงานสร้างคุณค่าให้ตน และ 6) ประเมินตนให้รู้คุณค่า

3. เด็กปฐมวัยมีความสามารถในการอ่านผ่านเกณฑ์การประเมินที่กำหนดไว้ (ร้อยละ 80) คิดเป็นร้อยละ 85 ทั้งสองครั้งมีความสามารถในการอ่านจากการทดสอบ 2 ครั้ง หลังการสอนครบทันที และหลังสอนผ่านไป 4 สัปดาห์ มีค่าเฉลี่ยสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และ .05 ตามลำดับ และค่าเฉลี่ยจากการทดสอบทั้งสองครั้งไม่มีความแตกต่างกัน

จากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจะเห็นได้ว่ามีแนวทาง และวิธีการ ในการสร้างเสริมพฤติกรรมรักการอ่านให้กับเด็กปฐมวัยที่หลากหลายแนวทาง ซึ่งแต่ละแนวทาง หรือวิธีการ มีลักษณะที่สำคัญร่วมกันคือการคำนึงถึงพัฒนาการของเด็กปฐมวัยเป็นสำคัญ

เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับชุดฝึกอบรมทางไกล

1. ความหมายความสำคัญของชุดฝึกอบรมทางไกล

ชุดฝึกอบรมเป็นการจัดระบบ รูปแบบ ของสื่อ และวิธีการถ่ายทอดความรู้ความเข้าใจชนิดหนึ่ง ที่สามารถช่วยให้บุคคลเกิดการเรียนรู้และเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม มีนักวิชาการให้ความหมายของชุดฝึกอบรมไว้หลากหลาย ดังนี้

ศิริพรรณ สายหงษ์ และสมประสงค์ วิทย์เกียรติ (2534) ให้ความหมายของชุดฝึกอบรมว่าเป็นสื่อการศึกษาประเภทหนึ่ง ที่ได้พัฒนาขึ้นตามจุดมุ่งหมายของการฝึกอบรมเฉพาะเรื่อง เพื่อใช้เป็นสื่อเสริมกิจกรรมการฝึกอบรม หรือเป็นสื่อสำหรับการศึกษาดำเนินการเองของผู้รับการอบรม สามารถใช้ฝึกอบรมให้แก่คนจำนวนมาก ๆ ได้ โดยอาจจัดทำในรูปของเอกสาร สื่อพิมพ์ ชุดฝึกอบรมระยะสั้น ชุดฝึกอบรมแบบบทเรียนสำเร็จรูป ชุดฝึกอบรมแบบโมดูล เป็นต้น

หน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดปทุมธานี (2544) ได้ให้ความหมายของชุดฝึกอบรมว่า เป็นชุดสื่อประสมที่สร้างขึ้นอย่างมีระบบ โดยอาศัยหลักสูตร และทฤษฎีการเรียนรู้ เป็นแนวทางในการสร้าง เพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมเรียนรู้ด้วยตนเอง และเกิดการเปลี่ยนแปลงด้านมโนทัศน์ตามที่หลักสูตรการอบรมมุ่งหวัง โดยที่ผู้เข้ารับการอบรมไม่ต้องเข้ารับการฝึกอบรมเนื้อหาสาระโดยตรง แต่สามารถศึกษาได้จากชุดเอกสารการฝึกอบรม รวมทั้งสามารถประเมินผลด้วยตนเองได้ด้วย

ชัยยงค์ พรหมวงศ์ และวาสนา ทวีกุลทรัพย์ (2551) กล่าวว่าความหมายของชุดการเรียนการสอนรายบุคคลซึ่งสามารถสรุปเป็นความหมายของชุดฝึกอบรมทางไกลที่ใช้กับผู้เข้ารับการอบรมเป็นรายบุคคลได้ว่าหมายถึง ชุดสื่อประสมที่พัฒนาขึ้นเพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมได้ศึกษาด้วยตนเองจากแหล่งความรู้ในรูปของสื่อต่าง ๆ ในสถานการณ์และสภาพแวดล้อมที่จัดไว้ให้ผู้เข้ารับการอบรมได้เรียนรู้และใคร่ครวญตามที่ละน้อย ตามลำดับขั้น ได้ร่วมกิจกรรมอย่างกระฉับกระเฉง ได้รับคำติชมทันที และได้รับประสบการณ์ที่เป็นความสำเร็จและเกิดความภาคภูมิใจ

ชุดฝึกอบรมที่คณะวิจัยต้องการพัฒนาในการศึกษาคั้งนี้ เป็นชุดฝึกอบรมด้วยวิธีการศึกษาทางไกลโดยผู้เข้ารับการอบรมศึกษาด้วยตนเองเป็นรายบุคคล ซึ่งหลักการของการศึกษาทางไกลมีดังนี้ (สุมาลี สังข์ศรี 2546)

1) เป็นการเรียนการสอนที่ผู้เรียนและผู้สอนไม่อยู่ในที่เดียวกัน ผู้เรียนจะใช้เวลาส่วนใหญ่เรียนด้วยตนเองจากสื่อ อาจมีการกำหนดให้ผู้เรียนมาพบผู้สอนเป็นครั้งคราว

2) เป็นการเรียนการสอนที่เน้นการศึกษาด้วยตนเอง ผู้เรียนเป็นผู้กำหนดเวลาศึกษาหาความรู้ต่าง ๆ ด้วยตนเอง กำหนดสถานที่เรียนเอง และทำกิจกรรมเสริมต่าง ๆ ตามเวลาที่สะดวกหรือมีความพร้อม ไม่ต้องเรียนพร้อมผู้อื่น ไม่ต้องเรียนตามเวลาที่สถาบันกำหนด จะเรียนเร็วช้าได้ตามความสามารถและความพร้อมของตนเอง

3) ใช้สื่อประเภทต่าง ๆ เป็นเครื่องมือในการจัดการศึกษา ส่วนใหญ่จะมีการใช้สื่อประสมโดยที่สื่อประเภทใดประเภทหนึ่งเป็นสื่อหลัก และมีสื่ออื่นๆ เป็นสื่อเสริม สื่อที่ใช้ได้แก่ สื่อสิ่งพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ เทปเสียง คอมพิวเตอร์ ดาวเทียม ฯลฯ และมีสื่อบุคคลเสริมเป็นครั้งคราว

4) มีการจัดเตรียมสื่ออย่างเป็นระบบก่อนเริ่มการเรียนการสอน ผู้รับผิดชอบหรือสถาบันผู้จัดจะต้องมีการเตรียมความพร้อมในระบบการจัดการศึกษาทุกขั้นตอน โดยเฉพาะอย่างยิ่งสื่อการเรียนการสอน ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของระบบการศึกษาทางไกล สื่อทุกชนิดจะต้องผลิตให้แล้วเสร็จก่อนเริ่มการเรียนการสอน

5) เป็นการจัดการเรียนการสอนโดยใช้ผู้สอนหรือผู้เชี่ยวชาญเป็นทีม ในการผลิตเนื้อหาวิชาหนึ่งๆ เพื่อถ่ายทอดไปในรูปของสื่อประเภทต่าง ๆ

6) เป็นการเรียนการสอนที่จัดแก่ผู้เรียนจำนวนมาก การจัดการศึกษาด้วยวิธีทางไกลนั้นสามารถจัดให้ผู้เรียนได้คราวละมากๆ โดยไม่จำกัดจำนวน สามารถจัดให้แก่ผู้เรียนที่อยู่ทุกภูมิภาคทั้งใกล้หรือไกลได้ทั่วประเทศในคราวเดียวกัน

ดังนั้น ชุดฝึกอบรมด้วยวิธีการศึกษาทางไกลจึงหมายถึง ชุดของบทเรียนแบบโปรแกรมที่สร้างขึ้นอย่างมีระบบ สำหรับให้กลุ่มเป้าหมายที่มีจำนวนมากได้ศึกษาด้วยตนเองเป็นรายบุคคลตามเนื้อหาที่กำหนดไปที่ละชั้น โดยไม่มีข้อจำกัดเรื่องเวลาและสถานที่

ในส่วนของความสำคัญของชุดฝึกอบรมทางไกล ชัยยงค์ พรหมวงศ์ และวาสนา ทวีกุลทรัพย์ (2551) ได้กล่าวถึงความสำคัญของชุดการเรียนการสอนรายบุคคลซึ่งสามารถสรุปเป็นความสำคัญของชุดฝึกอบรมทางไกลที่ใช้กับผู้เข้ารับการอบรมเป็นรายบุคคลได้ว่า ความสำคัญของชุดฝึกอบรมทางไกลอยู่ที่การช่วยให้ผู้เข้ารับการอบรมสามารถศึกษาหาความรู้และก้าวหน้าได้เองตามความสามารถ ความสนใจและความสะดวกของแต่ละคน ดังนี้

1) ผู้เข้ารับการอบรมสามารถศึกษาหาความรู้ได้และก้าวหน้าได้เอง เพราะบางคนอาจเรียนรู้เรื่องใดเรื่องหนึ่งไปแล้ว ก็อาจจะเลือกเรียนรู้อื่นต่อไปโดยไม่ต้องรอคนอื่น ๆ

2) การให้ผู้เข้ารับการอบรมสามารถศึกษาหาความรู้ตามความสามารถ เป็นการตอบสนองความแตกต่างระหว่างบุคคล ผู้ที่มีความสามารถสูงก็จะเรียนรู้ได้เร็ว ผู้ที่มีความสามารถไม่สูงนักก็จะเรียนรู้ได้ช้า ชุดฝึกอบรมทางไกลจะตอบสนองความแตกต่างเหล่านี้

3) การให้ผู้เข้ารับการอบรมศึกษาหาความรู้ตามความสนใจ เพราะความสนใจเป็นปัจจัยสำคัญที่จะทำให้เกิดแรงจูงใจในการเรียนรู้ ความสนใจทำให้ขยัน ความขยันอย่างสม่ำเสมอทำให้เกิดการเรียนรู้ที่ดี

4) การให้ผู้เข้ารับการอบรมสามารถศึกษาหาความรู้ตามความสะดวกของแต่ละคน ชุดฝึกอบรมทางไกลสามารถตอบสนองความสะดวกของผู้เข้ารับการอบรมได้เพราะสามารถที่จะเลือกเวลาเรียนที่เหมาะสมกับตัวเอง เลือกสถานที่ที่เหมาะสมกับตนเองได้

สรุปได้ว่า ชุดฝึกอบรมทางไกล มีความสำคัญเพราะช่วยให้ผู้เข้ารับการอบรมสามารถศึกษาหาความรู้และก้าวหน้าได้เองตามความสามารถ ความสนใจและความสะดวกของแต่ละคน โดยไม่จำกัดในเรื่องของเวลาและสถานที่ที่จะศึกษาเรียนรู้

2. องค์ประกอบของชุดฝึกอบรม

การผลิตสื่อการเรียนรู้ในรูปแบบของเอกสารหรือสื่อสิ่งพิมพ์ที่ใช้ศึกษาด้วยตนเอง จินตนา ไบกาซูยี (2536) กล่าวว่า การผลิตสื่อที่ใช้เสริมความรู้ควรมีเนื้อหาที่ให้ความรู้ด้านต่างๆ ที่หลากหลาย นอกเหนือจากความรู้เกี่ยวกับเนื้อหาสาระ ควรมีภาพประกอบและกิจกรรมบางอย่างประกอบเนื้อหา ที่ก่อให้เกิดความสนใจ หรือเร้าใจให้อยากเรียน ดังนั้นเพื่อป้องกันหรือแก้ปัญหาที่อาจเกิดขึ้นในระหว่างการเรียนรู้เนื้อหาและเป็นแนวทางในการเตรียมข้อมูลเพื่อเขียนเนื้อหา การผลิตสื่อจึงต้องมีการวางแผนการเขียนให้ชัดเจน เป็นระบบก่อนลงมือเขียน ความรู้ ที่เกี่ยวข้องและจำเป็นต่อการจัดทำสื่อสิ่งพิมพ์เพื่อการเรียนรู้ด้วยตนเอง รายละเอียดมีดังนี้

องค์ประกอบของการผลิตสื่อการเรียนรู้ด้วยตนเอง

1. บทนำ ประกอบด้วย

คำนำ เป็นส่วนที่แสดงจุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรมของบทเรียน เพื่อให้ผู้เรียนรู้ว่า เมื่อศึกษาเอกสารจบแล้ว ผู้เรียนจะแสดงความเจริญงอกงามเป็นพฤติกรรมที่วัดได้อย่างไรบ้าง พฤติกรรมที่ผู้เรียนจะได้รับนี้ต้องเป็นเป้าหมายที่กำหนดไว้อย่างชัดเจน นอกจากนี้ยังใช้แสดงจุดมุ่งหมายของบทเรียนเพื่อบอกให้ผู้เรียนรู้ว่าเมื่อเรียนจบแล้ว ตนจะได้รับสิ่งใดจากการเรียนหรือใช้แสดงจุดมุ่งหมายของการจัดทำสื่อการเรียนรู้ ลักษณะของชุดการเรียนรู้ คำแนะนำวิธีเรียน หรือวิธีใช้ชุดการเรียนรู้ชนิดนั้นอย่างสังเขปได้อีกด้วย

คำชี้แจงหรือกิจกรรมสำหรับผู้เรียน จัดทำขึ้นเพื่อให้ผู้เรียนทราบบทบาทหน้าที่ของตนเอง แนะนำวิธีการเรียนด้วยตนเอง และข้อปฏิบัติที่ผู้เรียนจะต้องดำเนินการศึกษาตามคำแนะนำอย่างเคร่งครัด จึงจะบรรลุจุดมุ่งหมายของชุดฝึกอบรมนั้น ๆ

สารบัญ คือ บัญชีรายชื่อเรื่องทั้งหมดที่ปรากฏในเอกสารฝึกอบรมนั้น ๆ โดยกำหนดตามหน้าที่เรื่องนั้นปรากฏอยู่

2. เนื้อหา

การกำหนดเนื้อหาจะต้องพิจารณาจากจุดประสงค์การเรียนรู้ที่ได้กำหนดระดับการเรียนรู้ของผู้เรียนไว้อย่างชัดเจน จากนั้นจึงนำจุดประสงค์การเรียนรู้มาจัดทำโครงสร้างของเนื้อหาโดยแบ่งเป็นหน่วยการเรียนรู้หรือแบ่งเป็นบท เป็นชุด ตามที่กำหนดไว้ในบทนำ การกำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้นี้ ควรเป็นไปตามขั้นตอนหรือตามลำดับเนื้อหาจากเรื่องง่ายไปสู่เรื่องยาก จากเรื่องใกล้ตัวไปสู่เรื่องที่ไกลตัว ไม่ควรกระโดดข้ามขั้นไปมาตามใจชอบของผู้จัดทำและเพื่อให้งานเขียนนั้นมีคุณภาพ มีเนื้อหาสาระที่สมบูรณ์ น่าสนใจ องค์ประกอบในการพิจารณาวางแผนจัดทำโครงสร้างของเนื้อหาประกอบด้วย

2.1 การกำหนดเนื้อหา เป็นประโยชน์สูงสุดแก่ผู้อ่าน จำเป็นต้องมีความรู้และมีข้อมูลต่างๆ เกี่ยวกับเรื่องดังกล่าวมากพอ จะทำให้งานเขียนนั้นมีเนื้อหาสาระที่สมบูรณ์ น่าสนใจ และต้องกำหนดองค์ประกอบของข้อมูลต่างๆ ให้ตรงกับวัตถุประสงค์ในการจัดทำสื่อได้แก่ การกำหนดรูปแบบในการเขียน การกำหนดภาพประกอบและชนิดของภาพประกอบ การกำหนดลักษณะการจัดหน้าและการจัดรูปเล่ม เป็นต้น

2.2 การกำหนดคุณสมบัติและระดับของผู้อ่าน เพื่อให้การเรียนรู้นั้นสามารถสื่อสารได้ตรงกับระดับของผู้อ่าน รวมถึงการเลือกใช้คำ ประโยค ข้อความและความสั้นยาวของเนื้อหา

2.3 การกำหนดวัตถุประสงค์ในการเขียน กรอบหรือขอบเขตของการเรียน ต้องกำหนดให้ชัดเจน เพื่อใช้เป็นแนวทางในการเขียนเนื้อหาให้ตรงตามประเด็นสำคัญๆ ที่กำหนดไว้ การกำหนดวัตถุประสงค์นอกจากจะเป็นเครื่องมือช่วยกำกับผู้เขียนแล้ว ยังเป็นเครื่องมือสำหรับตรวจสอบความสอดคล้อง และความสมบูรณ์ของเนื้อหาให้เป็นไปตามกรอบที่กำหนด และเป็นเครื่องมือช่วยให้ผู้อ่านทราบว่าควรมุ่งความสนใจไปที่ประเด็นใด หรือต้องการให้ผู้อ่านเกิดความรู้ ความเข้าใจในเรื่องใด เป้าหมายของการอ่านคืออะไร ซึ่งจะทำให้การอ่านมีจุดมุ่งหมายที่แน่นอนมากยิ่งขึ้น

2.4 การกำหนดหัวข้อเรื่องหรือหัวเรื่อง ควรเป็นประโยคหรือวลีบอกเล่า มีความน่าสนใจ น่าอ่าน เข้าใจง่าย เนื้อหาครอบคลุมเรื่องราวทั้งหมดที่จะเขียนและตรงตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ ส่วนชื่อเรื่องที่จะเขียน ควรมีการกำหนดไว้ล่วงหน้าให้สอดคล้องกับหัวเรื่องและขอบข่ายเนื้อหาที่กำหนดไว้ในโครงสร้างเนื้อหา และจะต้องสื่อให้ผู้อ่านคาดคะเนได้ว่า เนื้อหาภายในเป็นเรื่องอะไร ชื่อเรื่องที่ดีต้องมีความน่าสนใจ สะดุดตาและใจ ชวนให้เปิดอ่าน สั้นกะทัดรัด ใช้คำน้อย ชัดเจน ไม่มีคำเกินความจำเป็น และไม่ใช้ตัวย่อ

สำหรับในส่วนของเนื้อหาแต่ละหน่วยการเรียน บท หรือชุดที่กำหนดขึ้น จะต้องประกอบด้วย

ความคิดรวบยอด ควรบอกให้ทราบหลักการและเหตุผลของการเรียน เนื้อหาของหน่วยการเรียน ความคิดรวบยอดของเนื้อหาในหน่วยการเรียน ซึ่งผู้จัดทำสามารถคิดขึ้นเองให้เหมาะสมกับเนื้อหานั้นๆ ได้

จุดประสงค์ทั่วไป ต้องเป็นจุดประสงค์ที่แสดงให้ผู้เรียนทราบจุดมุ่งหมายเชิง พฤติกรรมที่ชัดเจนขึ้น หลังจากศึกษาจนจบแล้วจะได้รับความรู้เรื่องใด หรือเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอย่างไร และถ้าต้องการย่ำวิธีการเรียนให้ครบตามขั้นตอน เพื่อให้ผู้เรียนปฏิบัติได้ถูกต้องชัดเจนและสามารถเรียนได้บรรลุตามเป้าหมาย ซึ่งอาจใช้การบอกวิธีการเรียนของหน่วยการเรียนหรือบทเรียนซ้ำก็ได้

แบบทดสอบประเมินผลก่อนและหลังเรียน ควรเป็นแบบทดสอบที่มีลักษณะเป็นแบบทดสอบตนเอง ที่ผู้เรียนสามารถทราบผลการทดสอบได้โดยตรวจคำตอบหลังจากที่ทำแบบทดสอบเสร็จ แบบทดสอบก่อนเรียนเป็นแนวทางให้ผู้เรียนทราบว่าวัตถุประสงค์ใดที่ได้เรียนรู้ หรือทราบมาแล้ว

กิจกรรมใดที่สามารถข้ามไป โดยไม่ต้องเสียเวลาเรียนในสิ่งที่รู้แล้วซ้ำอีก นอกจากนี้ยังใช้เป็นเครื่องมือทดสอบความรู้และประสบการณ์เดิมของผู้เรียนได้อีกด้วย

เนื้อหา กิจกรรมการเรียน และสื่อการเรียน เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเอง และบรรลุจุดมุ่งหมายอย่างมีประสิทธิภาพ เนื้อหา กิจกรรมและสื่อการเรียน ซึ่งจะอยู่ในหน่วยการเรียนรู้แต่ละชุด มีข้อพิจารณา ดังนี้

ลักษณะสื่อ โดยทั่วไปที่ใช้ควรมีความหลากหลาย สามารถใช้ได้ตรงกับจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้และเหมาะสมกับเนื้อหา ประสบการณ์ของผู้เรียน ลักษณะการตอบสนองของผู้เรียนที่คาดว่าจะได้ สามารถจัดหาหรือจัดทำขึ้นได้ไม่ยากนัก อาจทำในลักษณะ เช่น เป็นหนังสือให้ความรู้ต่างๆ แบบตำราเรียน เป็นหนังสืออ่านเพิ่มเติม หรือเป็นหนังสือให้ความรู้สั้นๆ เป็นต้น

ลักษณะเนื้อหา ขอบเขตของเนื้อหาหรือเค้าโครงเนื้อหา จะต้องระบุให้ผู้เรียนทราบระดับความยากง่ายของเนื้อหา รวมถึงเป็นตัวกำหนดจำนวน ขนาดและลำดับการเรียนรู้ของหน่วยการเรียนรู้ด้วย ส่วนแนวทางการนำเสนอเนื้อหา ต้องสอดคล้องกับสื่อที่กำหนดไว้ และควรใช้หลายวิธีประกอบกัน เช่น ใช้ภาพ (ภาพวาด ภาพถ่าย) ช่วยอธิบายเนื้อหา แต่งเรื่องราว มีตัวละคร มีพูดโต้ตอบ ใช้การ์ตูนหรือภาพวาดลายเส้นตลกขบขันช่วย มีแผนภูมิ กราฟ สถิติ ช่วยในการขยายข้อมูลให้ชัดเจน เป็นต้น สำหรับภาษาที่ใช้ในการเขียนเนื้อหา ควรเป็นภาษาที่เข้าใจง่าย ไม่ต้องตีความ สั้นกะทัดรัด ไม่วกวน สับสน เขียนถูกต้องตามหลักไวยากรณ์ เป็นภาษาเขียนที่ดี เหมาะสมกับแนวการเขียนหรือวิธีนำเสนอเนื้อหา

ลักษณะกิจกรรม กิจกรรมการเรียน เป็นชุดของประสบการณ์ที่ได้จัดเตรียมขึ้น เพื่อช่วยให้ผู้เรียนสามารถบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการ กิจกรรมนี้ควรเป็นกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนเลือกได้ตามความสนใจ ตามความสามารถ กิจกรรมที่กำหนดให้ผู้เรียนเลือกนี้ อาจจะมีทั้งกิจกรรมการเขียน การอ่าน การพูด การดู การอภิปราย ซึ่งจะต้องสอดคล้องกับเนื้อหาที่กำหนดให้เรียนและจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมที่กำหนดไว้ในหน่วยการเรียนรู้ชุดนั้นด้วย กิจกรรมนี้อาจจะจัดในรูปแบบใบงาน แบบฝึกหัด งานตามสั่ง ฯลฯ หลังการทำกิจกรรม ในบางครั้งหลังจบกิจกรรมแต่ละกิจกรรม อาจมีแบบฝึกหัดหรือข้อทดสอบตนเอง เพื่อให้ผู้เรียนดูความก้าวหน้าของตนเอง หรือทดสอบว่าตนเองผ่านจุดประสงค์นั้นๆ หรือไม่

3. บทสรุป

เป็นส่วนที่แสดงให้ผู้เรียนทราบว่า ได้เรียนรู้สิ่งใดมาบ้างโดยสรุป เป็นการย้ำสาระสำคัญของบทเรียนหรือชุดการเรียนรู้ตามจุดประสงค์ของหน่วยการเรียนรู้ นั้น ๆ อีกครั้งหนึ่งก่อนจะขึ้นสู่บทเรียนใหม่ การเรียนใหม่ หรือกิจกรรมใหม่ ในส่วนนี้อาจมีคำชมเชย การกล่าวเกริ่นถึงบทเรียน ชุดการเรียนรู้ หรือกิจกรรมของบทต่อไปบ้างเล็กน้อย เพื่อเป็นการจูงใจความสนใจของผู้เรียน

ชัยยงค์ พรหมวงศ์ และวาสนา ทวีกุลทรัพย์ (2551) กล่าวถึงองค์ประกอบของชุดการเรียนรู้การสอนรายบุคคล ซึ่งสามารถสรุปเป็นองค์ประกอบของชุดฝึกอบรมทางไกลที่คณะผู้วิจัยจะพัฒนาขึ้นสำหรับผู้เข้ารับการอบรมเป็นรายบุคคล ได้ดังนี้

- 1) แผนการจัดการเรียนรู้ เป็นการประยุกต์หลักการใช้สิ่งจัดแนวคิดล่วงหน้า (Advance Organizer) เพื่อให้ผู้เรียนทราบความจำเป็นที่จะต้องเรียน หัวเรื่อง แนวคิดหรือความคิดรวบยอด วัตถุประสงค์ กิจกรรมที่ต้องปฏิบัติ สื่อและการประเมินผล
- 2) เนื้อหาสาระในชุดฝึกอบรม เป็นความรู้และประสบการณ์ที่ผ่านการวิเคราะห์แล้ว มาปรุงแต่งให้เหมาะแก่การศึกษาด้วยตนเอง ด้วยการใช้สิ่งจัดแนวคิดระหว่างเรียน (Concurrent Organizer) เนื้อหาในชุดฝึกอบรมทางไกลจำแนกเป็นหัวข้อย่อยและหัวข้อตามลำดับความยากง่าย และความเหมาะสมในด้านอื่นๆ
- 3) สื่อที่ใช้ถ่ายทอดเนื้อหาสาระในชุดฝึกอบรมทางไกล เป็นเครื่องมือบรรจุเนื้อหาสาระที่เหมาะสมจะถ่ายทอดไปให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เอง ได้แก่ สื่อสิ่งพิมพ์ เช่น เอกสารการสอน ประมวลสาระ เป็นต้น และวัสดุบันทึก เช่น เทปบันทึกเสียง เทปบันทึกภาพ แผ่นบันทึกข้อมูล เป็นต้น
- 4) เครื่องมือประเมินในชุดฝึกอบรม หมายถึงแบบทดสอบ แบบสังเกต และแบบสอบถาม เพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมทราบสถานภาพการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่เกิดขึ้นจากการเรียนรู้ด้วยตนเองจากชุดฝึกอบรมทางไกล
- 5) คู่มือการใช้ชุดฝึกอบรม เป็นเอกสารแนะนำวิธีการเรียนรู้จากชุดฝึกอบรมทางไกล เพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมสามารถเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างมีประสิทธิภาพ
- 6) แบบฝึกปฏิบัติในชุดฝึกอบรมทางไกล เป็นเอกสารที่ใช้บันทึกสรุปประเด็นสำคัญของเนื้อหาสาระที่เรียนรู้ และบันทึกผลของการปฏิบัติกิจกรรมตามที่กำหนดไว้ในชุดฝึกอบรมทางไกล

3.ขั้นตอนการผลิตชุดฝึกอบรม

การผลิตชุดฝึกอบรมด้วยวิธีการศึกษาทางไกล มีขั้นตอนและกระบวนการผลิตเช่นเดียวกับชุดฝึกอบรมทั่วไป และชุดการสอน ซึ่งพารีก และ รว (Pureek and Ruo, 1980) ได้เสนอขั้นตอนในการพัฒนาชุดฝึกอบรมไว้ดังนี้

1. การระบุปัญหาในเรื่องระดับความสามารถของคนหรือองค์กร ต้องเป็นปัญหาที่วิเคราะห์แล้วว่ามีความจำเป็นต้องแก้ไขและสามารถแก้ไขได้ด้วยการฝึกอบรม
2. การกำหนดแนวทาง รูปแบบและเทคนิคในการฝึกอบรม ต้องเหมาะสมกับวิธีการฝึกอบรม
3. การระบุความจำเป็นในการฝึกอบรม ต้องกำหนดวัตถุประสงค์ให้ตรงกับปัญหาและความจำเป็นในการฝึกอบรม

4. การพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรม ต้องกำหนดแนวทางการจัดประสบการณ์เรียนรู้ให้ตรงกับปัญหาและความจำเป็นในการฝึกอบรม
 5. การกำหนดวัตถุประสงค์ต้องเป็นวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม เนื่องจากจะทำให้สามารถกำหนดเนื้อหาและกิจกรรมได้อย่างเหมาะสม โดยคำนึงถึงความจำเป็นในการฝึกอบรมเป็นสำคัญ
 6. การคัดเลือกเนื้อหา จะต้องให้สอดคล้องกับจุดมุ่งหมาย เป็นสิ่งใหม่ และเป็นที่น่าสนใจของผู้เข้ารับการฝึกอบรม โดยพิจารณาจากวัยและระดับความรู้เดิม
 7. การเลือกกิจกรรมการเรียนรู้หรือประสบการณ์การเรียนรู้ นอกจากจะต้องเป็น การส่งเสริมให้บรรลุวัตถุประสงค์แล้ว ประสบการณ์ที่จัดให้จะต้องน่าสนใจและเป็นการส่งเสริมกันระหว่าง ประสบการณ์เดิมกับประสบการณ์ใหม่ สามารถส่งเสริมการเรียนรู้ได้หลายทาง ผู้เข้ารับการฝึกอบรมส่วนใหญ่สามารถลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง
 8. การเลือกสื่อในการฝึกอบรม สื่อนับเป็นปัจจัยที่สำคัญมากในการถ่ายทอดสิ่งต่างๆ จาก ผู้พูดไปยังผู้ฟัง สื่อที่ดีจะช่วยให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมเกิดความสนใจและกระตุ้นการเรียนรู้ของผู้เข้ารับการ ฝึกอบรม การจะนำสื่อประเภทใดมาใช้ ต้องพิจารณาถึงความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการฝึกอบรม ประโยชน์หรือความสำคัญของเนื้อหาสาระของสื่อ ความถูกต้อง ความน่าสนใจ ความทันสมัย ความ น่าเชื่อถือ ความเหมาะสมในการนำมาใช้ร่วมกับกิจกรรมการฝึกอบรม ลักษณะของการนำเสนอ วิธีการ นำเสนอ คุณภาพด้านการผลิต มีความเหมาะสมหรือไม่เพียงใด และที่สำคัญคือ สื่อนั้นจะต้องผ่านการ ทดลองและได้รับการยอมรับจากผู้เชี่ยวชาญหรือผู้รู้
 9. การประเมินสื่อ การประเมินสื่อจะพิจารณาจากวัตถุประสงค์ของการฝึกอบรมเป็นเกณฑ์ พิจารณาว่าสามารถทำให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้เพียงใด เพื่อจะได้ทราบว่าสื่อนั้นมีความ เหมาะสมเพียงใด ควรปรับปรุงหรือไม่ อย่างไร
 10. การดำเนินการฝึกอบรม เป็นขั้นนำชุดฝึกอบรมที่พัฒนาไปทดลองใช้เพื่อตรวจสอบ เนื้อหา กิจกรรมการฝึกอบรม วิธีการฝึกอบรมและสื่อ ว่าเป็นไปตามขอบเขตที่กำหนดไว้หรือไม่ และ สามารถทำให้ผู้รับการฝึกอบรมบรรลุตามวัตถุประสงค์หรือไม่ เพียงใด
 11. เป็นการประเมินเพื่อศึกษาว่าผู้รับการอบรมมีความรู้ ทักษะเพิ่มขึ้นหรือมี พฤติกรรม เปลี่ยนแปลงไปตามวัตถุประสงค์ของการฝึกอบรมที่ตั้งไว้หรือไม่ เพียงใด
- นอกจากนี้ นิพนธ์ ศุขปรีดี (2537) ได้เสนอขั้นตอนในการสร้างชุดฝึกอบรมไว้ 5 ขั้นตอน ดังนี้
1. กำหนดวัตถุประสงค์การฝึกอบรม โดยการกำหนดวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรมเพื่อให้ ทราบถึงผลที่จะได้จากการฝึกอบรมว่าบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้หรือไม่
 2. จัดลำดับสาระการนำเสนอ โดยพิจารณาจากหลักสูตรฝึกอบรม วัตถุประสงค์เชิง พฤติกรรม การกำหนดขอบข่ายของเนื้อหาการฝึกอบรม และการจัดลำดับประสบการณ์การฝึกอบรม
 3. ผลิตชุดฝึกอบรม เป็นการจัดกิจกรรมการฝึกอบรม โดยคำนึงถึงหลักการทางปรัชญา จิตวิทยา และสังคมวิทยาทางการศึกษา

4. เลือกสื่อชุดฝึกอบรมที่ช่วยให้ประสบการณ์มีลักษณะเป็นรูปธรรมสูงขึ้น โดยพิจารณาการตอบสนองวัตถุประสงค์ การตอบสนองผู้เข้ารับการฝึกอบรม และเหมาะสมกับประสบการณ์เดิมของผู้เข้ารับการฝึกอบรม

5. ประเมินชุดฝึกอบรม โดยมีขอบข่ายการประเมินในด้านวัตถุประสงค์เนื้อหาสาระการประเมินก่อนเข้ารับการฝึกอบรม ยุทธศาสตร์การฝึกอบรม สถานที่ เวลา และสื่อฝึกอบรม

ดังที่สรุปความหมายของชุดฝึกอบรมทางไกลไว้ว่า ชุดฝึกอบรมด้วยวิธีการศึกษาทางไกลหมายถึงชุดของบทเรียนแบบโปรแกรมที่สร้างขึ้นอย่างมีระบบ สำหรับให้กลุ่มเป้าหมายที่มีจำนวนมากได้ศึกษาด้วยตนเองเป็นรายบุคคลตามเนื้อหาที่กำหนดไปที่ละชั้น โดยไม่มีข้อจำกัดเรื่องเวลาและสถานที่ ในที่นี้จึงขอเสนอขั้นตอนในผลิตชุดการเรียนการสอนแบบโปรแกรมที่ ชัยยงค์ พรหมวงศ์ และวาสนา ทวีกุลทรัพย์ (2551) ได้กล่าวถึงไว้ ซึ่งสามารถสรุปเป็นขั้นตอนในการผลิตชุดฝึกอบรมทางไกลได้ดังนี้

ขั้นที่ 1 ขั้นวิเคราะห์สถานการณ์และสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ เป็นการวิเคราะห์องค์ประกอบที่เกี่ยวกับสถานการณ์และสภาพแวดล้อมที่การเรียนรู้ด้วยตนเองจะเกิดขึ้นว่า มุ่งจะให้การเรียนรู้เกิดขึ้นที่บ้าน ที่ศูนย์วิทยบริการ หรือสถานที่อื่น ๆ เพื่อจะได้พิจารณาองค์ประกอบและคุณลักษณะของชุดการฝึกอบรมทางไกลที่เหมาะสมกับกลุ่มผู้เข้ารับการอบรม

ขั้นที่ 2 วิเคราะห์ผู้เข้ารับการอบรม เป็นการพิจารณาระดับความรู้พื้นฐาน ความต้องการ ความสนใจ เพศ วัย และการนำความรู้ไปใช้ประโยชน์

ขั้นที่ 3 กำหนดวัตถุประสงค์ เป็นการกำหนดพฤติกรรมที่จะเปลี่ยนแปลงไป หลังจากเรียนรู้จากชุดฝึกอบรมแล้ว ภายใต้เงื่อนไขและมาตรฐานที่กำหนด

ขั้นที่ 4 วิเคราะห์เนื้อหา เป็นการนำเนื้อหาวิชาที่จะผลิตเป็นชุดฝึกอบรมทางไกลมาจำแนกเป็นหน่วย เป็นตอน หัวเรื่อง และเรื่องย่อย

ขั้นที่ 5 กำหนดสื่อหลักและสื่อเสริม เป็นการพิจารณาคุณลักษณะของสื่อประเภทต่างๆ แล้วตัดสินใจว่าจะให้อะไรเป็นสื่อหลัก และอะไรเป็นสื่อเสริม

ขั้นที่ 6 วางแผนและเตรียมการผลิตชุดฝึกอบรมทางไกล เป็นการกำหนดรายละเอียดสิ่งที่จะต้องทำในการให้ได้มาซึ่งชุดการฝึกอบรมทางไกล โดยกำหนดปัจจัยนำเข้า กระบวนการ และผลลัพธ์ แล้วเตรียมการให้พร้อมสำหรับการผลิตต่อไป

ขั้นที่ 7 ผลิตชุดฝึกอบรมทางไกล เป็นการนำสิ่งที่ได้เตรียมมาแล้วในขั้นวางแผนและเตรียมการ มาผลิตเป็นชุดฝึกอบรมทางไกล

ขั้นที่ 8 ทดสอบประสิทธิภาพชุดฝึกอบรมทางไกล เป็นการกำหนดเกณฑ์ และดำเนินการนำชุดฝึกอบรมทางไกล ที่สร้างขึ้นไปทดลองใช้กับกลุ่มเป้าหมายตามขั้นตอนที่กำหนดไว้สำหรับการทดสอบประสิทธิภาพแต่ละชนิด

ขั้นที่ 9 ปรับปรุงชุดฝึกอบรมทางไกล เป็นการนำชุดฝึกอบรมทางไกลที่ได้ผ่านการทดสอบแล้วมาปรับปรุงในด้านเนื้อหา สิ่งจัดแนวคิด (Organizer) และสื่อต่าง ๆ เพื่อให้ชุดฝึกอบรมทางไกลมีคุณภาพสูงขึ้น

ในการวิจัยครั้งนี้ คณะผู้วิจัยพัฒนาชุดฝึกอบรมทางไกล ได้ผสมผสานขั้นตอนการผลิตชุดฝึกอบรมตามที่ได้นำเสนอข้างต้น

4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับชุดฝึกอบรมทางไกล

อรุณี หรดาล และคณะ (2548) ได้ทำการวิจัยและพัฒนาความพร้อมในการจัดการศึกษาปฐมวัยขององค์การบริหารส่วนตำบล โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ และกำหนดองค์ความรู้ที่จำเป็นต่อการจัดการศึกษาปฐมวัยขององค์การบริหารส่วนตำบล เพื่อพัฒนาชุดฝึกอบรมเตรียมความพร้อมในการจัดการศึกษาปฐมวัยขององค์การบริหารส่วนตำบล และเพื่อกำหนดกลยุทธ์การพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลให้มีความพร้อมในการจัดการศึกษาปฐมวัย ผลการวิจัยในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุดฝึกอบรมทางไกลพบว่า ผู้เข้าอบรมมีคะแนนความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการศึกษาปฐมวัยหลังการอบรมสูงกว่าก่อนการอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ผู้เข้าอบรมมีความรู้ความเข้าใจในด้านการจัดการศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัย และด้านการบริหารและการจัดการสถานศึกษาปฐมวัยหลังการอบรมสูงกว่าก่อนการอบรมทั้ง 2 ด้าน และผู้เข้าอบรมมีความคิดเห็นว่าการอบรมในภาพรวมมีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาแยกเป็นรายด้าน ผู้เข้าอบรมมีความเห็นว่า กิจกรรมและสื่อประกอบการอบรมมีความเหมาะสมในระดับมาก การอบรมมีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด และสามารถนำความรู้ที่ได้รับจากการอบรมไปใช้ประโยชน์ในการปฏิบัติงานได้มากที่สุด

พัชรี ผลโยธิน และคณะ (2548) ได้ดำเนินการวิจัย เพื่อพัฒนาชุดฝึกอบรมทางไกล เรื่อง นวัตกรรมจัดการเรียนรู้ตามแนวคอนสตรัคติวิสต์ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาชุดฝึกอบรมทางไกล เรื่อง นวัตกรรมจัดการเรียนรู้ตามแนวคอนสตรัคติวิสต์และเพื่อทดลองใช้ชุดฝึกอบรมทางไกล เรื่อง นวัตกรรมจัดการเรียนรู้ตามแนว คอนสตรัคติวิสต์ ผลการวิจัยพบว่า ผู้เข้ารับการอบรมมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ตามแนวคอนสตรัคติวิสต์ ทั้งในภาพรวมและรายด้าน คือ ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับทฤษฎีการสร้างความรู้ การสอนแบบโครงการหรือโครงงาน การสอนแบบสตอรีไลน์ และการสอนรูปแบบซีปป์า มากกว่าก่อนการฝึกอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และผู้เข้ารับการอบรมมีความเห็นว่า การจัดฝึกอบรมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ทั้งในภาพรวม และเป็นรายด้าน คือ สื่อและกิจกรรมการฝึกอบรม การอบรมมีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด และสามารถนำความรู้ที่ได้รับจากการฝึกอบรม และความพึงพอใจต่อการฝึกอบรม

วัฒนา มัคคสมัน และคณะ (2552) ได้ดำเนินการวิจัย เรื่อง การพัฒนาชุดฝึกอบรมทางไกล เรื่อง การพัฒนาสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนการสอนระดับปฐมวัยศึกษาตามแนวการศึกษาวอลดอร์ฟ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาชุดฝึกอบรมทางไกลสำหรับพัฒนาสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนการสอน

ในระดับปฐมวัยศึกษาตามแนวการศึกษาออลดอร์ฟ และทดลองใช้และประเมินชุดฝึกอบรมทางไกลสำหรับพัฒนาสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนการสอนในระดับปฐมวัยศึกษาตามแนวการศึกษาออลดอร์ฟ ผลการวิจัยพบว่า หลังการฝึกอบรมกลุ่มตัวอย่างมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ตามแนวการศึกษาออลดอร์ฟสูงกว่าก่อนการฝึกอบรม และกลุ่มตัวอย่างมีความเห็นว่าชุดฝึกอบรมทางไกลมีความเหมาะสมในระดับมาก และสามารถนำกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวการศึกษาออลดอร์ฟไปประยุกต์ใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในห้องเรียนได้

จรีลักษณ์ รัตนพันธ์ (2552) ได้ดำเนินการวิจัย เรื่อง การพัฒนาชุดฝึกอบรมทางไกล เรื่อง การจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาช่วงระยะความสนใจของเด็กที่มีความต้องการพิเศษ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาและหาประสิทธิภาพและศึกษาผลการใช้ชุดฝึกอบรมทางไกล เรื่อง การจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาช่วงระยะความสนใจที่มีต่อผู้เข้ารับการอบรมในด้านความรู้ ความเข้าใจในการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาช่วงระยะความสนใจและด้านเจตคติที่มีต่อการจัดการศึกษาที่มีความต้องการพิเศษ ผลการวิจัยพบว่าหลังการใช้ชุดฝึกอบรมกลุ่มตัวอย่างมีความรู้ความเข้าใจในการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาช่วงระยะความสนใจของเด็กที่มีความต้องการพิเศษสูงกว่าก่อนการใช้ชุดฝึกอบรม และหลังการใช้ชุดฝึกอบรมกลุ่มตัวอย่างมีเจตคติต่อการจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษสูงกว่าก่อนใช้ชุดฝึกอบรม

นวลจิตต์ เชาว์กิตติพงศ์ (2552) ได้ดำเนินการวิจัยเรื่อง การพัฒนาชุดฝึกอบรมทางไกลเรื่องการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาการคิด โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาชุดฝึกอบรมทางไกลและประเมินผลชุดฝึกอบรมทางไกลสำหรับครูในการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาการคิดของนักเรียน ผลการวิจัยพบว่าชุดฝึกอบรมทางไกลที่พัฒนาขึ้นมีคุณภาพผ่านเกณฑ์ที่กำหนด และกลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นในการใช้ชุดฝึกอบรมทางไกลว่ามีความเหมาะสมในระดับมาก คุณภาพของแผนการจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องสอดคล้องกับพฤติกรรมการคิดของกลุ่มตัวอย่างหลังการใช้ชุดฝึกอบรมทางไกล มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 5.71

ภณิดา มาประเสริฐ และสุนนทิพย์ บุญสมบัติ (2552) ได้ดำเนินการวิจัยเรื่อง การพัฒนาชุดฝึกอบรมทางไกลเพื่อพัฒนาครูด้านการจัดการเรียนการสอนในวิชาสังคมศึกษา เรื่อง การพัฒนาสมรรถนะครูด้านการสอนวิชาสังคมศึกษา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาชุดฝึกอบรมทางไกล เรื่อง การพัฒนาสมรรถนะครูด้านการสอนวิชาสังคมศึกษาและทดลองและประเมินการใช้ชุดฝึกอบรมทางไกล เรื่อง การพัฒนาสมรรถนะครูด้านการสอนวิชาสังคมศึกษา ผลการวิจัยพบว่าชุดฝึกอบรมทางไกลมีความเหมาะสมมาก ผู้สอนที่ใช้ชุดฝึกอบรมมีคะแนนหลังการใช้ชุดฝึกอบรมสูงกว่าก่อนการใช้ชุดฝึกอบรม และคะแนนเฉลี่ยความคิดเห็นของครูผู้สอนที่ใช้ชุดฝึกอบรม อยู่ในระดับมากที่สุด

วรรณภา บัวเกิด และธนรัชฎ์ ศิริสวัสดิ์ (2551) ได้ดำเนินการวิจัยเรื่อง การพัฒนาชุดฝึกอบรมทางไกลเรื่อง การอ่าน คิดวิเคราะห์ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ พัฒนาชุดฝึกอบรมทางไกล เรื่องการอ่าน คิดวิเคราะห์ และวิเคราะห์ผลสัมฤทธิ์การอ่าน คิดวิเคราะห์หลังการฝึกอบรมทางไกลโดยการวิเคราะห์หึ่งเกณฑ์รวมทั้งเพื่อประเมินชุดฝึกอบรมทางไกลเรื่องการอ่าน คิดวิเคราะห์ ผลการวิจัยพบว่า ชุดฝึกอบรมทางไกลเรื่องการอ่าน คิดวิเคราะห์ที่พัฒนาขึ้นมีค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่าง 0.66 – 1 ผลสัมฤทธิ์การอ่านคิด

วิเคราะห์หลังการฝึกอบรมทางไกลอยู่ในระดับเกณฑ์ดี และผู้เข้ารับการฝึกอบรมทางไกลมีความเห็นว่า ชุดฝึกอบรมทางไกลมีความเหมาะสมในระดับมาก

สมคิด พรหมจ้อย และสุพัตร์ พิบูลย์ (2552) ได้ดำเนินการวิจัย เรื่อง การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมทางไกล เรื่อง การวิจัยและพัฒนางานวิชาการ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาชุดฝึกอบรมทางไกล และทดลองใช้ชุดฝึกอบรมทางไกล เรื่อง การวิจัยและพัฒนางานวิชาการ ผลการวิจัยพบว่าความรู้ของผู้เข้ารับการอบรม ก่อนการอบรมผู้เข้ารับการอบรมมีความรู้เฉลี่ย 8.76 คะแนนภายหลังการอบรมผู้เข้ารับการอบรมได้คะแนนเฉลี่ย 14.04 คะแนน ผู้เข้ารับการอบรมมีคะแนนพัฒนาการเรียนรู้อเพิ่มขึ้นร้อยละ 46.98 และเมื่อเปรียบเทียบคะแนนก่อนอบรมกับหลังการอบรม พบว่า ผู้เข้ารับการอบรมสามารถทำคะแนนจากการทดสอบความรู้โดยได้คะแนนหลังการอบรมสูงกว่าก่อนการอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ความคิดเห็นของผู้เข้ารับการอบรมที่มีต่อการฝึกอบรม พบว่า ผู้เข้ารับการอบรมเห็นว่าการอบรมภาพรวมมีความเหมาะสมในระดับมาก รายการที่มีความเหมาะสมมากที่สุดอันดับแรกคือ ความเหมาะสมของสถานที่ฝึกอบรม รองลงมาคือ ความเหมาะสมของบรรยากาศการฝึกอบรม ความชัดเจนในการบรรยายของวิทยากร และความเหมาะสมของเอกสารชุดฝึกอบรม ชุดฝึกอบรมทางไกลที่ประกอบด้วยเอกสารการฝึกอบรม กรณีตัวอย่างงานวิจัยและพัฒนา และชุดกิจกรรมการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ มีความเหมาะสมในระดับมากในด้านการนำเสนอเนื้อหาชัดเจน การแบ่งเรื่องและแบ่งหัวข้อย่อยมีความเหมาะสม ภาษาที่ใช้เข้าใจง่าย เนื้อหาง่ายต่อการทำความเข้าใจ ส่วนความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณภาพของเอกสารชุดฝึกอบรมจากการสัมภาษณ์ พบว่า ชุดฝึกอบรมมีความสามารถในการศึกษาได้ด้วยตนเอง มีการใช้ภาษาเขียนที่ค่อนข้างเข้าใจได้ง่าย การนำเสนอความรู้ที่ได้รับไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานวิจัยและพัฒนาได้จริง การนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในการวิจัยและพัฒนางานวิชาการของผู้เข้ารับการอบรม พบว่า ผู้เข้ารับการอบรมสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในการวิจัยและพัฒนานวัตกรรมที่ใช้ในการพัฒนาการเรียนการสอนได้อย่างดี มีผลงานวิจัยที่กำลังดำเนินการวิจัยและพัฒนา 15 เรื่อง

ชุตินา สัจจามันท์ (2554) ได้ดำเนินการวิจัย เรื่อง การพัฒนาชุดฝึกอบรมทางไกลหลักสูตรการบริการและส่งเสริมการใช้บริการห้องสมุดประชาชน โดยมีวัตถุประสงค์การวิจัยเพื่อ พัฒนาชุดฝึกอบรมทางไกลหลักสูตรการบริการและส่งเสริมการใช้บริการห้องสมุดประชาชน เพื่อประเมินคุณภาพชุดฝึกอบรมและติดตามผลการใช้ชุดฝึกอบรมทางไกล ผลการวิจัยพบว่า 1) ชุดฝึกอบรมทางไกลหลักสูตรการบริการและส่งเสริมการใช้บริการห้องสมุดประชาชนที่พัฒนาขึ้น ซึ่งประกอบด้วยสื่อสิ่งพิมพ์และสื่ออิเล็กทรอนิกส์มีความเหมาะสมโดยรวมอยู่ในระดับมาก 2) ผลการประเมินคุณภาพชุดฝึกอบรมทางไกลโดยผู้ทรงคุณวุฒิและผลการประเมินความคิดเห็นและความพึงพอใจของบรรณารักษ์ผู้ศึกษาชุดฝึกอบรมทางไกลด้วยตนเอง พบว่า มีความรู้เพิ่มขึ้น และ 3) ผลการติดตามผลการใช้ชุดฝึกอบรมพบว่า บรรณารักษ์ส่วนใหญ่นำความรู้

และประสบการณ์ที่ได้รับจากการศึกษาไปใช้การจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านเชิงรุก ผู้บริหารและผู้ใช้บริการ มีความพึงพอใจในการบริการและส่งเสริมการใช้บริการของบรรณารักษ์ระดับมาก

จากผลการวิจัยที่กล่าวมาทั้งหมดพอจะสรุปได้ว่า การใช้ชุดฝึกอบรมทางไกลที่มีขั้นตอนการพัฒนาอย่างเป็นระบบ มีองค์ประกอบที่เหมาะสม จะทำให้ผู้เข้ารับการอบรมมีความรู้ความเข้าใจ มีทักษะในการทำงานสูงขึ้น และผู้เข้ารับการอบรมพึงพอใจในรูปแบบการอบรมทางไกลและเห็นว่าสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้

